

การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดย

นางสาวอิมจิตร หมดแร่

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

A STUDY OF SOCIAL CONSCIOUSNESS OF SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for Master of Education TEACHING SOCIAL STUDIES

Department of Curriculum and Instruction

Silpakorn University

Academic Year 2023

Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
โดย	นางสาวอิมจิตร หมวดแร่
สาขาวิชา	การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ ดร. มนัสนันท์ น้ำสมบุญ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มาเรียม นิลพันธุ์)	
พิจารณาเห็นชอบโดย	
.....	ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรพิน ศิริสัมพันธ์)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. มนัสนันท์ น้ำสมบุญ)	
.....	ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร. อิทธิพัทธ์ สுவทันพรกุล)	

640620007 : การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : จิตสำนึกทางสังคม, สังคมศึกษา, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

นางสาว อิมจิตร หมวดแร่: การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 และ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 473 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและแบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ค่าเปรียบเทียบแบบรวมกลุ่ม และค่าความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

1. ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมากที่สุด
2. จิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับจิตสำนึกทางสังคม พบว่า จิตสำนึกทางสังคมที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การฝังตัว การสะท้อนตนเอง และการมีส่วนร่วมตามลำดับ และจิตสำนึกทางสังคมที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเป็นกระบอกเสียงและการร่วมมือตามลำดับ

640620007 : Major TEACHING SOCIAL STUDIES

Keyword : SOCIAL CONSCIOUSNESS, SOCIAL STUDIES, SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS

MISS Aimjit MUADRAE : A STUDY OF SOCIAL CONSCIOUSNESS OF SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS Thesis advisor : Chairat Tosila, Ph.D.

The research aimed to: 1) analyze the concordance between social consciousness and indicators of Social Studies at the senior high school 2) study social consciousness of senior high school students. The samples consisted of 7 experts and 473 senior high school students from under the secondary educational service area office Bangkok 1 and 2, semester 1, academic year 2023. The research tools included a questionnaire to assess the concordance between social consciousness and indicators of Social Studies at the senior high school and social consciousness questionnaire of senior high school students. The collected data were analyzed by median, mode, frequency, mean, standard deviation, percentage, independent samples t-test and one-way ANOVA.

The research results were as follows:

1. The concordance between social consciousness and the indicators of Social Studies at the senior high school was at the highest level.

2. The overall social consciousness of high school students was at a high level. When considering the level of social consciousness, it was found that senior high school students have a high level of social consciousness, embedded social consciousness, self-reflexive social consciousness and engaged social consciousness respectively. A moderate level of social consciousness, included resonant consciousness and collaborative consciousness respectively.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความปรารถนาดีที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ความกรุณา ความรัก และความเอาใจใส่จากอาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โตศิลา และอาจารย์ ดร.มนัสนันท์ น้าสมบูรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ผู้มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้วิจัยตระหนักถึงหน้าที่ในการศึกษาให้ผู้วิจัยมีความรับผิดชอบมีความเพียรพยายามในการทำวิทยานิพนธ์และคอยสอบถามความก้าวหน้า ซึ่งแนวทางการทำวิทยานิพนธ์รวมทั้งให้การปรึกษาข้อคิดที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิน ศิริสัมพันธ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์ ดร.อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์และมีคุณค่ายิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่าในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัยและการให้ข้อมูล คำปรึกษา แนะนำ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย

ขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนทุกโรงเรียนที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ผู้วิจัยในการใช้เครื่องมือวิจัยกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ขอบคุณนักเรียนทุกคนที่สละเวลาในการใช้เครื่องมือวิจัยของผู้วิจัยและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้เขียนหนังสือ วารสาร เอกสาร และวิทยานิพนธ์ทุกเล่มที่ช่วยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณเพื่อนพี่น้องพี่สาววิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยเฉพาะน้องสุนทร อ่อนฤทธิ์ที่คอยเป็นที่ปรึกษา ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมเดินทาง คอยให้กำลังใจให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ผู้วิจัยตลอดมา

สิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้วิจัยสามารถผ่านพ้นอุปสรรคนานัปการไปได้ก็ด้วยความระลึกนึกถึง ความหวังเฝ้ารอของผู้วิจัยที่ได้รับจากคุณพ่อไพศาล หมวดแร่ที่ไม่เคยถามคำถามที่เป็นการบั่นทอนจิตใจในการเรียนมีแต่ให้กำลังใจและคอยส่งเสริมการเรียนตลอดมา รวมทั้งกำลังใจจากน้องภพฟ้า จันทร์เหลืองผู้เป็นลูกสาวที่คอยสนับสนุนทุกช่วงเวลาในการเรียน

และสิ่งสุดท้ายคือขอบคุณตัวเอง ขอบคุณที่อดทน ตั้งใจ บากบั่น ถึงแม้จะมีอุปสรรคมากมายระหว่างทางแต่พยายามอย่างเต็มที่จนทำให้วันนี้ตัวเองมีวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์และเป็นมหาบัณฑิตที่ภาคภูมิใจ

อิมจิตร หมวดแร่

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามการวิจัย.....	7
3. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
4. ขอบเขตการวิจัย.....	7
5. นิยามศัพท์เฉพาะ	8
6. ประโยชน์ที่ได้รับ.....	9
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	10
1. แนวคิดจิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness).....	10
1.1 ความหมายของจิตสำนึกทางสังคม	11
1.2 ความสำคัญของจิตสำนึกทางสังคม	13
1.3 องค์ประกอบของจิตสำนึกทางสังคม (Component of the Social Consciousness) 14	
1.4 ระดับของจิตสำนึกทางสังคม (Levels of Social Consciousness).....	16
1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอน ปลายที่ส่งผลต่อจิตสำนึกทางสังคม.....	20

1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดจิตสำนึกทางสังคม	24
2. จิตสำนึกทางสังคมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560.....	29
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
3.1 งานวิจัยในประเทศ.....	36
3.2 งานวิจัยต่างประเทศ.....	37
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	41
ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	41
ระยะที่ 2 การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	45
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	52
ตอนที่ 2 การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	59
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	69
กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือในการวิจัย.....	69
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
สรุปผลการวิจัย.....	70
การอภิปรายผล	71
ข้อเสนอแนะ	79
รายการอ้างอิง	80
ภาคผนวก.....	85
ภาคผนวก ก รายงานผู้เชี่ยวชาญ.....	86
ภาคผนวก ข ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	89

ภาคผนวก ค คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 95

ประวัติผู้เขียน..... 99

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ระดับจิตสำนึกทางสังคมตามแนวคิด Schlitz Vieten และ Miller (2010) ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคม.....	30
ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง.....	46
ตารางที่ 3 ข้อคำถามก่อนและหลังการปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ.....	50
ตารางที่ 4 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	53
ตารางที่ 5 จำนวนและค่าร้อยละของนักเรียนมัธยมศึกษาจำแนกตามสถานภาพ.....	59
ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำแนกตามระดับ.....	60
ตารางที่ 7 การวิเคราะห์จิตสำนึกทางสังคมในภาพรวมเปรียบเทียบเพศหญิงและเพศชาย.....	66
ตารางที่ 8 ผลวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนจิตสำนึกทางสังคมกับขนาดโรงเรียน.....	67
ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์การประเมินแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	96
ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	98

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 ระดับของจิตสำนึกทางสังคม	18
รูปภาพที่ 2 ขั้นตอนการสู่มกลุ่มตัวอย่าง	47
รูปภาพที่ 3 แผนภูมิเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกทางสังคมกับขนาดโรงเรียน	68

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504 - 2509) ได้ส่งผลให้ประเทศมีการพัฒนาในทุกมิติ จนในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี การมีบทบาทด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจรวมไปถึงด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญในการพัฒนาชาติ ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีการสร้างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีเพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญคือ การพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้าน และมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มียัศฐ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติในด้านความมั่นคงมีใจความสำคัญอยู่ตอนหนึ่งที่ระบุไว้ว่า “การรักษาความสงบภายในประเทศเพื่อสร้างเสริมความสงบเรียบร้อยและสันติสุขให้เกิดขึ้นกับประเทศชาติบ้านเมือง ให้สถาบันหลักมีความมั่นคง เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจอย่างยั่งยืน ประชาชนอยู่ดีมีสุข มีความมั่นคงปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน สังคมมีความเข้มแข็ง สามัคคีปรองดองและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันพร้อมที่จะร่วมแก้ไขปัญหของชาติจะต้องมีการพัฒนาและเสริมสร้างคนในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อมตระหนักในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้คนไทยทุกคนในทุกภาคส่วนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เข้าใจปัญหาสำคัญของสังคม มีความรักความสามัคคีตระหนักและเห็นความสำคัญกับความมั่นคงของชาติ พร้อมเข้ามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ มีการปลูกฝังจิตสำนึกและคุณสมบัติพื้นฐานคนไทยที่ดีให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม สร้างเสริมความรักความสามัคคี ความตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงและพัฒนาประเทศ” (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 1-13)

จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญด้านทรัพยากรมนุษย์ในการขับเคลื่อนด้านความมั่นคงของชาติดังข้อความส่วนหนึ่งที่มีการระบุถึงว่า “การจะให้สังคม

มีความเข้มแข็ง เอื้อเพื่อเอื้อแก่ ต้องเกิดการตระหนักในสังคม เข้าใจปัญหาและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน” (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 12) ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness) ดังที่ Vieten Amorok และ Schlitz (2006: 917) กล่าวว่า หากในสังคมเหล่านั้นมีการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมที่ดีจะทำให้ในระดับบุคคลจะรับรู้ถึงความตระหนักถึงความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นหรือขอบเขตที่พวกเขาได้รับผลกระทบหรือส่งผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างชัดเจน ส่วนในระดับที่สังคมที่มีขนาดใหญ่ขึ้นจะพบว่าผู้คนเมื่อตระหนักถึงการพึ่งพาอาศัยกันอย่างชัดเจนแล้ว ในส่วนอื่น ๆ จะส่งผลให้เกิดอิทธิพลและพวกเขาจะได้รับอิทธิพลจากสังคมและทำให้โลกทัศน์เปลี่ยนจากโหมดที่มีตนเองเป็นศูนย์กลางมาเป็นโหมดที่ตนเองมีประสบการณ์แล้วส่งเสริม แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจและมุ่งเน้นการบริการมากขึ้นพร้อมทั้งสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนหรือเป็นกระบอกเสียงที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง ในส่วนของ Wilber (1997: 74-76) กล่าวว่า ถ้ามีการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมในตัวพลเมืองที่มากขึ้นจะส่งผลให้สังคมนั้นส่งอิทธิพลต่อคนในชุมชนทำให้เป็นที่ยอมรับและมีรูปแบบแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน เช่นเดียวกับบทบาทสำคัญของการสะท้อนตนเอง การมีส่วนร่วม ความร่วมมือ และการเป็นกระบอกเสียง จะนำไปสู่ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งส่งเสริมให้คนสำรวจจิตสำนึกของตนเองซึ่งจะทำให้มีความสมดุลมากยิ่งขึ้น มีความเห็นอกเห็นใจ เห็นแก่ผู้อื่น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง มีความรู้ที่สามารถคิดในเรื่องซับซ้อน มีความยืดหยุ่นทางปัญญา เมื่อพลเมืองเกิดจิตสำนึกทางสังคมจะทำให้เข้าใจปัญหาสำคัญของสังคมตระหนักและเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน พร้อมเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของแผนยุทธศาสตร์ชาติที่มีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมพลเมืองรวมไปถึงเยาวชนให้มีบทบาท ในการมีส่วนร่วมในสังคมเพื่อพัฒนาชาติได้ โดย Aralovna (2020: 5438) กล่าวถึงการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมว่ามีส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการก่อตัวของจิตสำนึกในส่วนของตัวบุคคลซึ่งมีส่วนทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคม หากมีการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมที่ถูกต้องจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าซึ่งเป็นหนึ่งในงานพื้นฐานที่ต้องเผชิญสังคมในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาสังคมต่อไปในอนาคต

ดังที่กล่าว จิตสำนึกทางสังคมไม่สามารถที่จะปฏิบัติหรือเป็นหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ทุกคนล้วนมีส่วนร่วมเพราะเป็นสิ่งที่คนในสังคมพึงกระทำซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาสังคมในระบอบประชาธิปไตยได้เห็นว่าประชาชนมีความตระหนักมากยิ่งขึ้นจากการเข้าถึงของสื่อและหน่วยงานเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ ทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงทัศนะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อีกทั้งจะทำให้ปัญหาเกี่ยวกับความต้องการของประชาชนได้รับการตอบสนองด้วย (สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย, 2564: 3)

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นการส่งเสริมให้ยุทธศาสตร์ชาติในด้านความมั่นคง มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยที่เยาวชนของชาติก็เป็นคนในสังคมกลุ่มหนึ่งที่มีสิทธิที่จะเข้ามา มีบทบาทต่อการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แต่ยังคงมีปัญหาบางอย่างที่ส่งผลให้เยาวชนเกิดการมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่ยากเพราะว่าหากเยาวชนมองไม่เห็นภาพตัวเองว่าเป็นกลุ่มที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่แน่ใจว่าความคิดที่มีอยู่นั้นจะมีวิธีการดำเนินการอย่างไรหรือการที่ผู้ใหญ่ มองเยาวชนเป็นข้อบกพร่องว่ายังเด็กอยู่ยังไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้หรือแสดงพฤติกรรม ที่แสดงถึงการเลือกปฏิบัติต่อคนที่อายุน้อยกว่าบนพื้นฐานของสมมติฐานที่ว่าผู้ใหญ่ดีกว่าเด็ก หากปลูกฝังหรือทำให้เยาวชนมีภาพจำแบบนั้นจะทำให้เยาวชนเกิดการปิดกั้นทางความคิดและ ลดการแสดงออกทางพฤติกรรมทางสังคมลงไป (Checkoway, 2011: 2-3)

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกทางสังคม พบว่า ปัจจัยภายนอกจาก สื่อสังคมออนไลน์ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ซึมซับและเรียนรู้จากสิ่งเหล่านั้น ทำให้ส่งผลต่อการเลี้ยงดู ภายในครอบครัว รวมไปถึงแนวคิดในการอยู่ร่วมกันทำให้การปรับตัว การตระหนักถึงปัญหาของ เยาวชนมีลดน้อยลง ถึงแม้คนรุ่นใหม่จะรับรู้ถึงปัญหาแต่การเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขกับลดน้อยลง ซึ่งผู้คนมักจะสนใจปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตนเองมากกว่า แต่ไม่ใส่ใจกับปัญหา ที่เกิดขึ้นกับสังคม (Jacob, 2023) โดยเยาวชนบางส่วนจะละเลยในเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวม ด้วยภาวะทางสังคมและการใช้เทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกในชีวิตมากเกินไป จึงควรได้รับการ กระตุ้น การรณรงค์ให้คนในสังคมโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนตระหนักและมีคุณธรรมจริยธรรมข้อนี้ฝัง อยู่ในจิตใต้สำนึก (เมธาวี จำเนียร, 2561: 61) ในส่วนของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในประเทศไทยที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนจึงตระหนักถึงความสำคัญของเยาวชนที่สามารถ มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมจึงได้จัดโครงการหรือกิจกรรมให้กับเยาวชนเพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย ของกระทรวงของรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ โดยกิจกรรมเหล่านั้นที่เกิดขึ้นมักทำเพื่อตอบ วัตถุประสงค์และตัวชี้วัดของหน่วยงาน แต่ไม่ได้เกิดจากความคิดความต้องการของเยาวชนที่เห็น ปัญหาและต้องการแก้ไขจึงคิดทำกิจกรรมนั้นขึ้นมาแต่เกิดขึ้นจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นผู้คิด ผู้วางแผน และนำมาปฏิบัติกับเยาวชนโดยเยาวชนอาจจะไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ครบทุก กระบวนการจึงทำให้เยาวชนยังไม่สามารถแสดงศักยภาพในกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ (นันทมนัส สังขพิทักษ์, 2552: 1-2)

ผลการสำรวจของมูลนิธิเพื่อคนไทย (2557: 2-4) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เยาวชนแบบตัวต่อ ตัว จำนวนทั้งหมด 4,000 คน เยาวชนแสดงความคิดเห็นว่ามีความรู้สึกที่พร้อมลงจะมีมือทำ แต่ยังไม่แน่ใจว่าสามารถทำได้ซึ่งเยาวชนแสดงออกถึงความพร้อมและความต้องการที่จะช่วย

เปลี่ยนแปลงและพัฒนาประเทศ ด้วยความหวังที่จะเห็นประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ในอนาคต แต่เชื่อว่าตนเองยังเด็กเกินไปที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และไม่ทราบว่าตนเองสามารถช่วยเปลี่ยนแปลงประเทศได้อย่างไรบ้าง โดยเยาวชนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 97 กล่าวว่า ตนเองยังไม่ได้ทำทุกอย่างที่สามารถทำได้เพื่อช่วยเปลี่ยนแปลงประเทศไทย จากข้อมูลดังกล่าว เป็นการตอกย้ำว่าเยาวชนของไทยมีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการแลกเปลี่ยนความคิด การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมที่จัดได้ว่าเป็นจิตสำนึกทางสังคมแต่ผลการศึกษาดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า แม้มีกิจกรรมหรือการเข้ามาของหน่วยงานต่าง ๆ แต่เยาวชนยังคงมีความไม่มั่นใจในการแสดงออก หรือการมีส่วนร่วมในสังคม แต่บางครั้งเยาวชนเองอาจมองว่าการเข้าร่วมเหล่านั้นไม่สำคัญซึ่งอาจเป็นผลมาจากเยาวชนไม่มีเวลาทำกิจกรรมหรือไม่เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งครอบครัวยังไม่สนับสนุนให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากต้องการให้เยาวชนมุ่งเน้นด้านการเรียนเป็นหลัก (รัฐศิรินทร์ วัจนานนท์, 2554: 112-113)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความสำคัญของการศึกษา จึงมี 2 มิติ คือ มิติแรกเป็นการพัฒนาองค์ความรู้และสมรรถภาพในเรื่องต่าง ๆ และมิติที่สองเป็นการพัฒนาบุคคลหรือผู้ศึกษาเองให้มีความคิด ความประพฤติ ทักษะ ค่านิยม และคุณธรรม (วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2555: ก) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551: 1) วิชาสังคมศึกษาจัดเป็นศาสตร์ความรู้หนึ่งที่มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาสามารถปรับตัวและปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในฐานะพลเมืองดีของสังคมไทยและสังคมโลก ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่รอบรู้ มีเหตุและผล สามารถเป็นพลเมืองที่จะมีส่วนร่วมช่วยในการขับเคลื่อนสังคมและรายวิชาสังคมศึกษาจะมีบทบาทพัฒนาผู้เรียนให้สามารถปฏิบัติตนในฐานะพลเมือง (ฐากร สิทธิโชค, 2564: 20) สอดคล้องกับฐิติมติ อापัทธนานนท์ (2561: 65) ที่ระบุว่าจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาจะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสอดคล้องที่ตระหว่างบุคคลที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม การสอนที่เน้นการสร้างความรู้สึที่ดีและการเคารพกันระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สภาพร่างกาย ฐานะทางสังคมนำไปสู่เป้าหมายเพื่อความเป็นพลเมืองดีและมีคุณภาพของสังคม

เนื้อหาสาระในวิชาสังคมศึกษามีความสอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมซึ่งหากผู้เรียนได้รับการพัฒนาผ่านการเรียนวิชาสังคมศึกษาจะสามารถก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้และจิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness) ที่จะฝึกให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจถึงบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ รวมทั้งการไตร่ตรองถึงมุมมองที่หลากหลายในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันจนนำไปสู่การมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความคิด การหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและการทำงานร่วมกัน การมีจิตสำนึกทางสังคมยังสามารถเป็นตัวแทนเพื่อจุดประกายการเปลี่ยนแปลงในสังคม งานวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดจิตสำนึกทางสังคมของ Schlitz Vieten และ Miller (2010: 18-36) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ การฝังตัว (Embedded Social Consciousness) การสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness) การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness) การร่วมมือ (Collaborative Consciousness) การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness) มาใช้ประกอบการในการสำรวจจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเนื่องจากจิตสำนึกทางสังคมตามแนวคิด Schlitz Vieten และ Miller ทั้ง 5 ระดับมีความสอดคล้องกับเป้าหมายในการเรียนวิชาสังคมศึกษาที่ระบุไว้ว่า สังคมศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง ผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรมสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นช่วงวัยที่มีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อชุมชน ศาสนา และประเทศชาติ โดยในทางจิตวิทยานั้นถือว่าการรับผิดชอบต่อสังคมนั้นได้มีการพัฒนามาตั้งแต่เด็กเล็ก โดยเด็กจะมีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อบ้านตนเอง จากนั้นค่อย ๆ ขยายขอบเขตความรับผิดชอบต่อชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคมในที่สุด (สมชาย รัตนทองคำ, 2556: 4) ตามทฤษฎีของ Kohlberg ซึ่งได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ได้อธิบายถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นจะเป็นไปตามขั้นและขึ้นอยู่กับวัย โดยช่วงวัย 16 ปี เป็นช่วงวัยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งอยู่ในระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ทางสังคม (Post-conventional Level) เป็นช่วงวัยที่แสดงพฤติกรรมอันเกิดจากการใช้วิจารณญาณของตนเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติ มีหลักการมีเหตุผลและเคารพตนเอง และปฏิบัติโดยคำนึงถึงสิทธิของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ (Ojose, 2008: 26-28) สอดคล้องกับทิพย์พาพร ดันตีสุนทร (2556: 68-70) ที่กล่าวว่า วัยของผู้เรียนที่มีอายุ 16 - 18 ปีมีความเข้าใจต่อบริบททางสังคม การเมือง และประเทศซึ่งในวัยนี้ จะมีความซับซ้อนเกี่ยวกับกระบวนการคิดที่เชื่อมโยงในด้านต่าง ๆ

ดังนั้นผู้เรียนจึงควรได้รับการพัฒนาและปลูกฝังให้มีจิตสำนึกทางสังคมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ รวมไปถึงการสร้างความเข้าใจในทศนะที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการทางความคิดที่จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งและร่วมรับผิดชอบสังคมในฐานะพลเมืองร่วมกัน

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาโดยตรงจะพบก็แต่การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ การศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สุภัทรา ภูษิตรัตน์วาลี, 2547) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเยาวชนโครงการคนไทยมอเน็ตอร์ (มูลนิธิเพื่อคนไทย, 2557) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเยาวชนอันเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางสังคมเท่านั้นในส่วนของงานวิจัยต่างประเทศที่ศึกษาจิตสำนึกทางสังคม ได้แก่ Cech (2010) ที่ศึกษาจิตสำนึกทางสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะยาวในระดับอุดมศึกษา และ Arita (2003) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเติบโตของชนชั้นกลางและจิตสำนึกทางสังคมในประเทศเกาหลีซึ่งเป็นศึกษาในช่วงวัยที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการสำรวจจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและเมื่อนักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมที่สูงขึ้นก็จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 เนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2522 (สุนันท์ ศลโกสมุสและไพฑูริย์ โพธิสาร, 2561: 15) ที่มีความตอนหนึ่งว่า

“...การที่จะให้งานประสานกันนั้น มีหลักสำคัญอยู่ว่า ทุกฝ่ายจะต้องไม่แบ่งแยกกัน ไม่แย่งประโยชน์ ไม่แย่งความชอบกัน แต่ละฝ่าย แต่ละคน ต้องทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ มุ่งหวังผลสำเร็จในการทำงานเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งอื่น...”

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติและผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมและเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาสามารถนำความรู้เกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมไปจัดทำแผนพัฒนาหรือนโยบายที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ได้ รวมไปถึงครูสังคมศึกษาสามารถออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมให้แก่แก่นักเรียนต่อไป

2. คำถามการวิจัย

2.1 จิตสำนึกทางสังคมมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างไร

2.2 จิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.2 เพื่อศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถแบ่งได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตสำนึกทางสังคมและหรือผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทหรือมีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไปหรือเป็นครูหรือศึกษานิเทศก์ที่มีวิทยฐานะตั้งแต่ชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 7 คน

4.1.2 เพื่อศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ

4.1.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2566 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 111,485 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

4.1.2.2 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของศิริชัย กาญจนวาสี ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และดิเรก ศรีสุโข (2551: 132) ได้เสนอไว้ว่า ขนาดประชากรจำนวนมากกว่า 100,000

คนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมรับให้มีความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน $\pm 5\%$ จะต้องใช้กลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดจำนวน 400 คน และการคาดการณ์ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คาดว่าจะหายไป 20% ของ Lameshow Hosmer Klar และ Lwanga (1990: 63) ดังนั้นขนาดตัวอย่างจึงเท่ากับ 480 คน

4.2 ขอบข่ายด้านเนื้อหา

จิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 5 ระดับโดยสังเคราะห์จากระดับจิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness) ตามแนวคิด Schlitz Vieten และ Miller (2010) และจิตสำนึกทางสังคมที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ประกอบด้วย

- 1) การฝังตัว (Embedded Social Consciousness)
- 2) การสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness)
- 3) การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness)
- 4) การร่วมมือ (Collaborative Consciousness)
- 5) การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness)

4.3 ระยะเวลาการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ระหว่างเดือน พฤษภาคม - กันยายน พ.ศ. 2566

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 จิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness) หมายถึง การรับรู้และพฤติกรรมของนักเรียนที่สะท้อนความเข้าใจในบริบททางสังคมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน รับรู้สถานการณ์และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น สามารถตอบสนองอย่างกระตือรือร้นผ่านการแสดงพฤติกรรมที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นแบ่งออกเป็น 5 ระดับ

5.1.1 การฝังตัว (Embedded Social Consciousness) หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนที่สะท้อนถึงการกระทำของตนเองที่ส่งผลกระทบต่อคนรอบข้าง สามารถพิจารณาปฏิกริยาตอบสนองของบุคคลในสังคม ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติทางสังคม และการมีเหตุผลในการอยู่ร่วมกัน พร้อมยอมรับมุมมองที่หลากหลาย

5.1.2 การสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness) หมายถึง การสะท้อนประสบการณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคมของตนเองซึ่งเป็นตัวกำหนด

เงื่อนไขพฤติกรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมองเห็นและเรียนรู้ที่จะจัดการอคติและความรู้สึกของตนจนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างปกติสุข

5.1.3 การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness) หมายถึง การรับรู้ถึงสภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียนจนนำไปสู่ความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้เกิดแนวทางในการปรับปรุงพัฒนานำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น

5.1.4 การร่วมมือ (Collaborative Consciousness) หมายถึง ความรู้สึกของนักเรียนในการเป็นส่วนหนึ่งทางสังคมจนนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการสนทนา ได้แย่งแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ เห็นความสำคัญของการคิดแก้ปัญหาพร้อมกับทุกคนที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนและตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนานำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น

5.1.5 การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness) หมายถึง การก้าวข้ามความรู้สึกส่วนตัวและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของนักเรียน ผ่านการเสนอแนะความต้องการจำเป็น โดยการเป็นกระบอกเสียง พูด และแสดงออกเพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญถึงสภาพการณ์ทางสังคม

5.2 ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง สิ่ง que ผู้เรียนควรรู้และปฏิบัติได้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งสะท้อนถึงคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560

6. ประโยชน์ที่ได้รับ

6.1 การวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถช่วยให้ครูผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถนำไปส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมร่วมกัน

6.2 การวิจัยในครั้งนี้ได้ทราบถึงจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้สนใจสามารถนำผลวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศที่จะใช้ในการศึกษาหรือพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมของผู้เรียนต่อไป

6.3 การวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปปรับใช้และต่อยอดในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหรือรายวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางสังคม

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า และสังเคราะห์แนวคิดที่สำคัญของนักวิชาการจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดจิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness)

1.1 ความหมายของจิตสำนึกทางสังคม

1.2 ความสำคัญของจิตสำนึกทางสังคม

1.3 องค์ประกอบของจิตสำนึกทางสังคม

1.4 ระดับของจิตสำนึกทางสังคม

1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ส่งผลต่อจิตสำนึกทางสังคม

1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดจิตสำนึกทางสังคม

2. จิตสำนึกทางสังคมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยในประเทศ

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดจิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness)

การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สังคมวิทยามีมุมมองของความทันสมัยและชนชั้นมาร์กซิสต์เริ่มมีบทบาทในช่วงทศวรรษกลางของศตวรรษที่ 20 โดยที่ Vazjulin (1988) กล่าวว่าจิตสำนึกทางสังคมเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์และการมีจิตสำนึกคือความจำเป็นในการควบคุมความสัมพันธ์เหล่านี้เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น การศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมเป็นการศึกษาเพื่อให้หลุดพ้นจากกรอบแนวคิดเดิม ๆ เพื่อนำไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่มนุษย์จะมี “จิตสำนึก” เกิดการวิเคราะห์ สามารถโอบรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ปรับตัวต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่ไม่เหมือนเดิม และทำความเข้าใจถึงความแตกต่างเพื่อนำไปสู่ความมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาร่วมกันในสังคม (Kotaro, 1970: 2)

1.1 ความหมายของจิตสำนึกทางสังคม

จิตสำนึกทางสังคม คือ ภาวะที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกันหรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายของจิตสำนึกทางสังคมไว้ ดังนี้

Owens and Nowell (2001: 39) กล่าวว่า จิตสำนึกทางสังคมเป็นจิตสำนึกที่ไตร่ตรองถึงโลกสังคมภายในสังคมหรือประเพณีนั้นโดยผู้ที่อยู่ร่วมกันต้องมีความกระตือรือร้นในโลกสังคมและมีจิตสำนึกโดยตรงเกี่ยวข้องกับส่วนรวม

Theodori (2003: 1) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกทางสังคมว่า เป็นระดับการรับรู้ของคนในสังคมในปัจจุบันที่สามารถรับรู้ เข้าใจสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมรวมไปถึงบริบททางประวัติศาสตร์ของสังคมและมีความกระตือรือร้นต่อสังคมที่จะมีส่วนร่วมในการชี้แนะและสร้างวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในอนาคต

Schlitz, Vieten and Miller (2010: 19-20) ให้ความหมายเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้อย่างมีสติในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน โดยจิตสำนึกทางสังคมคือระดับของการตระหนักรู้ที่บุคคลเป็นส่วนหนึ่งในสังคมที่ใหญ่ขึ้น รวมถึงระดับบุคคลที่ทราบว่าตนเองได้รับอิทธิพลจากผู้อื่นอย่างไร ไปจนถึงเข้าใจว่าการกระทำของเขาหรือเธออาจส่งผลกระทบต่อผู้อื่นได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการทำความเข้าใจว่ามีหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและทำให้เกิดความแปรปรวนต่อพัฒนาการทางสังคมส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตในทางกลับกันก็สามารถส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน

Goldberg (2012: 2) จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและสังคมนั้นมีความสอดคล้องระหว่างกันและกัน โดยคนในสังคมสามารถเชื่อมโยงความรู้สึกไม่ว่าจะเป็นความสุข ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกผิด ความรู้สึกละอายใจกับการกระทำที่ผิด การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงออกเกี่ยวกับการกระทำที่เกิดขึ้นในสังคม มีความกระตือรือร้นและแสดงพฤติกรรมที่จะมีบทบาทสำคัญในการรักษาและการเปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งสามารถพูดได้ง่าย ๆ ว่า “เมื่อสังคมสร้างเรา เราก็สร้างสังคม” นอกจากนี้แล้วความรู้สึกหรือพฤติกรรมดังกล่าวจะนำไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งและร่วมรับผิดชอบสังคมในฐานะพลเมือง

Toru (2016: 7) ได้ให้ความหมายจิตสำนึกทางสังคมอย่างแคบว่า คือ การรับรู้ถึงความสำคัญของสังคมในระดับปัจเจกบุคคลที่ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในบริบทต่าง ๆ ของสังคม โดยที่สามารถมองเห็นและตระหนักถึงสังคมมากกว่าตนเอง ส่วนจิตสำนึกทางสังคมอย่างกว้างคือการรับรู้ในระดับบุคคลที่ส่งผลไปในระดับสังคมที่กว้างขึ้นจนนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง

สังคมที่ช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดความกระตือรือร้น แลกเปลี่ยนความคิดและร่วมกันสร้างสังคมเพื่อพัฒนาเข้าสู่สังคมสมัยใหม่

Anderson (2017: 40) นิยามจิตสำนึกทางสังคมว่าเป็นองค์ความรู้ ทักษะ ค่านิยม ในการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมไปถึงภูมิปัญญาของสังคมซึ่งสะท้อนให้เห็นในภาษา ศิลปะ พฤติกรรม และองค์กรทางสังคม

Jamwal and Jain (2018: 94) กล่าวว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การรับรู้ การตระหนักถึงปัญหาภายในสังคมโดยที่คนในสังคมมีความพยายามที่จะปรับปรุงหรือร่วมกันแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงงานสังคมสงเคราะห์ที่จะทำให้คนในสังคมสามารถตอบสนองผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือในสังคมและบรรลุนิเวศน์ร่วมกัน

Alkayed (2019: 242) กล่าวว่า จิตสำนึกทางสังคม คือ การสะท้อนถึงระดับของความตระหนักหรือความรู้ ความเข้าใจของคนในสังคมที่อยู่ร่วมกันและนำไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคม

Aralovna (2020: 5437) ได้ให้ความหมายจิตสำนึกทางสังคมไว้ว่า คือ การรับรู้และเข้าใจในเหตุการณ์ บริบท การดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความสนใจและเป้าหมายร่วมกัน สามารถร่วมมือร่วมใจแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นและทำงานเชื่อมโยงในสังคมที่ใหญ่กว่า จนนำไปสู่ความภาคภูมิใจ ความเชื่อมั่นและเกิดการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จิตวิญญาณ และอุดมการณ์

Sivaji (2020) กล่าวว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง ความตระหนักในปัญหาของบุคคลภายในสังคมและวิธีที่พวกเขามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและดำเนินการแก้ไขโดยจิตสำนึกทางสังคมของแต่ละบุคคลอาจสะท้อนให้เห็นในมุมมองที่ต่างกันซึ่งเกิดจากแนวปฏิบัติอิทธิพลในสังคมที่หล่อหลอมคนในสังคมจนทำให้เกิดพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

โดยสรุปจิตสำนึกทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมและการรับรู้ของนักเรียนที่สะท้อนความเข้าใจในบริบททางสังคมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน รับรู้สถานการณ์และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น สามารถตอบสนองอย่างกระตือรือร้นผ่านการแสดงพฤติกรรมที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

1.2 ความสำคัญของจิตสำนึกทางสังคม

จิตสำนึกทางสังคมถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการร่วมมือในการพัฒนาสังคมของตนเองโดย Cooley (1907: 677-678) กล่าวว่า เราอาจพบจิตสำนึกทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งในจิตใจหรืออาจจะพบเจอให้รูปแบบพฤติกรรมที่ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันในสังคมโดยที่มีความผูกพันและสามารถตอบสนองความต้องการของกันและกันได้ ถ้าหากมีจิตสำนึกทางสังคมจะทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการแก้ไข พัฒนาสังคม และมองเห็นความสามัคคีของคนภายในกลุ่มอย่างชัดเจนและสังคมจะมีความเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้คนในสังคมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันและมีส่วนตัดสินใจเกี่ยวกับประโยชน์ของสังคมรวมไปถึงสนับสนุนแนวคิดซึ่งกันและกัน โดยจิตสำนึกทางสังคมสามารถสร้างอิทธิพลทำให้คนภายในกลุ่มมีความร่วมมือที่จะสรรค์สร้างสิ่งดีร่วมกันในอนาคตอีกด้วย Vieten Amorok และ Schlitz (2006: 917) กล่าวเสริมว่าหากสังคมใดมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับที่เหมาะสมจะส่งผลให้ในส่วนของบุคคลจะรับรู้ถึงความตระหนักรู้ที่ชัดเจนถึงความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นหรือขอบเขตที่พวกเขาได้รับผลกระทบหรือส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ส่วนในระดับที่สังคมที่มีขนาดใหญ่ขึ้นจะพบว่าผู้คนเมื่อตระหนักรู้ถึงการพึ่งพาอาศัยกันอย่างชัดเจนแล้ว ในส่วนอื่น ๆ จะส่งผลให้เกิดอิทธิพลและพวกเขาจะได้รับอิทธิพลจากสังคมและทำให้โลกทัศน์เปลี่ยนจากโหมดที่มีตนเองเป็นศูนย์กลางมาเป็นโหมดที่ตนเองมีประสบการณ์แล้วส่งเสริม แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจและมุ่งเน้นการบริการมากขึ้นพร้อมทั้งสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนหรือเป็นกระบอกเสียงที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง

ทั้งนี้ Goldberg (2012: 107) มองว่าหากมีจิตสำนึกทางสังคมจะทำให้คนในสังคมยืนหยัดในการกระทำทางศีลธรรมอันดีงามประพฤตินในสังคมได้อย่างเหมาะสม เมื่อแนวคิดที่ดีจะเกิดการแสวงหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะทำให้สังคมมีความทุกข์น้อยลง ในขณะที่มีนวัตกรรมส่วนบุคคลจะสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่แสดงออกต่อบุคคลอื่น สามารถทำให้ตัวบุคคลจัดระเบียบพฤติกรรมตนเองได้ดีขึ้นเพื่อสอดคล้องกับสังคมที่กว้างขึ้น ถ้าเราสามารถเข้าใจจิตสำนึกทางสังคมของเราเอง เราจะสามารถตัดสินใจอย่างมีสติมากขึ้นเพื่อช่วยเหลือหลอมสังคมตามค่านิยมของเรา หากเราเข้าใจจิตสำนึกทางสังคมของผู้อื่นเราก็จะสามารถค้นหาค่านิยมและมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อเคลื่อนไหวและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมร่วมกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Wilber (1997: 74-76) ที่กล่าวว่าหากมีการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมที่มากขึ้นจะส่งผลให้สังคมนั้นส่งอิทธิพลต่อคนในชุมชนทำให้เป็นที่ยอมรับและมีรูปแบบแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน เช่นเดียวกับบทบาทสำคัญของการสะท้อนตนเอง การมีส่วนร่วม ความร่วมมือ และการเป็นกระบอกเสียง จะนำไปสู่ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งส่งเสริมให้คนสำรวจจิตสำนึกของตนเองซึ่งจะทำให้มีความสมดุลมากยิ่งขึ้น

มีความเห็นอกเห็นใจ เห็นแก่ผู้อื่น เห็นคุณค่ามีความแตกต่าง มีความรู้ที่สามารถคิดในเรื่องซับซ้อน มีความยืดหยุ่นทางปัญญา Aralovna (2020: 5438) กล่าวถึงการก่อตัวของจิตสำนึกของบุคคล ในฐานะรูปแบบของจิตสำนึกทางสังคมมีส่วนทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคม หากมีการปลูกฝัง จิตสำนึกทางสังคมจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าซึ่งเป็นหนึ่งในงานพื้นฐานที่ต้องเผชิญสังคม ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาโลกทัศน์ของเรา

จากความสำคัญของจิตสำนึกทางสังคมดังกล่าว สรุปได้ว่าจิตสำนึกทางสังคม มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของพลเมืองในสังคมเพราะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พลเมืองความตระหนัก ถึงการอยู่ร่วมกัน เข้าใจถึงบริบทของสังคม เข้าใจผู้อื่น ก่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันและร่วมกัน ส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมในฐานะพลเมือง

1.3 องค์ประกอบของจิตสำนึกทางสังคม (Component of the Social Consciousness)

จิตสำนึกทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความสงบสุขและส่งผล ให้พลเมืองมีความตระหนักในการพัฒนาสังคมและเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมเป็นไปในทิศทางที่ดี ขึ้น โดยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสำนึกทางสังคมไว้ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

Schneider (2010: 25-26) ได้สร้างแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมโดยกล่าวว่า จะมีการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีการพัฒนาองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน จึงจะสามารถเกิดจิตสำนึกทางสังคมในตัวพลเมืองมากขึ้น ได้แก่

1) ความรู้ความเข้าใจ คือ ความเข้าใจในสถานะที่อยู่ร่วมกันในสังคมซึ่งเมื่อ เกิดสถานะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกหรือแม้สถานการณ์ใดในสังคมก็ตามจะต้องนำความรู้ที่มีนำมาสร้าง เป็นแนวทางอย่างมีเหตุและผลเพื่อใช้ในการตัดสินใจร่วมกัน

2) ค่านิยม คือ การมีค่านิยมที่ไม่เอาแนวคิดหรือความชอบตัวเองเป็นใหญ่แต่นึกถึง ประโยชน์ของสังคมเป็นที่ตั้ง

3) ด้านอารมณ์ความรู้สึก คือ การได้รับผลกระทบจากสังคมจนทำให้เกิด ความรู้สึกยินดี ละอาย รู้สึกผิด ความกระตือรือร้นที่อยากจะมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

Pavlidis (2015: 19-22) กล่าวว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมหากต้องการความ สงบสุข หรือความสามัคคีจำเป็นต้องมีจิตสำนึกทางสังคม 2 ประการ ได้แก่

1) ด้านการรับรู้ทางอารมณ์ (Emotional Perception) การรับรู้และเข้าใจถึงความ สอดคล้องของคนในสังคมว่ามีหน้าตาอย่างไร รวมไปถึงการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทาง สังคมที่มีผู้คนอาศัยอยู่ เกิดความรัก ความสามัคคีของคนในสังคมซึ่งจะทำให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

2) ด้านการแสดงออก (Expression) เมื่อรับรู้ถึงความสอดคล้องในสังคมอีกหนึ่งอย่างที่ต้องมีเพื่อให้เกิดจิตสำนึกทางสังคมนั้นคือการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันผ่านการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มเพื่อสร้างมิตรภาพภายในกลุ่มและนำไปสู่การพัฒนาสังคมในระดับที่สูงขึ้น

Tyugashev (2020: 5-6) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบจิตสำนึกทางสังคมว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1) ด้านอารมณ์ คือ การมีความรู้สึกโกรธ กลัว ตื่นเต้น อยากรู้ อยากเห็น ความละเอียด ความรู้สึกผิด ความภาคภูมิใจ ความสุข รวมไปถึงความเศร้าเมื่อเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ก็ตามในสังคมหรือชุมชน

2) ด้านพฤติกรรม คือ การสะท้อนพฤติกรรมการมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมพัฒนาสังคมโดยผ่านการแสดงความคิดเห็น และการระดมความคิดทางปัญญานำเสนอแนวคิด การพัฒนาชุมชนในสังคมร่วมกับผู้อื่น

Vlasova (2021: 7) กล่าวว่าไว้ว่าการเกิดจิตสำนึกทางสังคมต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่าง จึงจะสามารถสร้างจิตสำนึกทางสังคม ได้แก่

1) องค์ประกอบทางปัญญา (Cognitive Component) (ระบบความรู้ ทักษะ การสะท้อนตนเองในกิจกรรม) เน้นคุณค่าความสอดคล้องซึ่งอยู่ร่วมกับคนในกลุ่มสังคม สามารถแสดงออกและมีผลลัพธ์การมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมที่ทำร่วมกันในสังคมหรือองค์กรได้

2) องค์ประกอบทางอารมณ์ (Emotional Component) (อารมณ์) (ทัศนคติ) การแสดงออกในระบบของการสื่อสารระหว่างกัน มีการพัฒนาทางอารมณ์และบุคลิกภาพที่สามารถเข้าใจในหน้าที่ของตนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปวัฒนธรรมหรือการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม

3) องค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์ (Conative Component) (เชิงพฤติกรรม) ความสามารถในการค้นหาโครงสร้างเชิงเหตุและผล ความเชื่อมโยงระหว่างภาพ วัตถุ กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มีการแสดงออกในการตระหนักรู้ของตนเองในกิจกรรมต่าง ๆ และมีความสามารถในการสร้างสรรค์วิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุและผลเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

องค์ประกอบจิตสำนึกทางสังคมสามารถสรุปได้ว่าการมีจิตสำนึกทางสังคมมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านพฤติกรรมที่จะสามารถนำมาปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ดังนี้ 1) ด้านปัญญา คือ การรับรู้และเข้าใจในสถานะที่อยู่ร่วมกันในสังคม มีการสะท้อนตนเอง นำทักษะ ความรู้มาใช้ในการแสดงออกทางสังคมอย่างมีเหตุและผลร่วมกับการตัดสินใจร่วมกันในสังคม 2) ด้านอารมณ์ คือ การแสดงออกของการสื่อสารระหว่างกัน มีการพัฒนาทางอารมณ์และบุคลิกภาพที่สามารถเข้าใจในหน้าที่ของตน

ในสังคม เกิดความรัก ความภูมิใจ ความสามัคคี จนทำให้เกิดความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและ 3) ด้านพฤติกรรม คือ การมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมช่วยเหลือและพัฒนาสังคม มีการแสดงออกในการตระหนักรู้ของตนเองในกิจกรรมทางสังคม

1.4 ระดับของจิตสำนึกทางสังคม (Levels of Social Consciousness)

ระดับจิตสำนึกทางสังคมถูกทำการแบ่งโดยใช้กระบวนการทางจิตของมนุษย์สามารถแบ่งออกได้หลายระดับโดยมีนักวิชาการได้อธิบายระดับจิตสำนึกทางสังคมไว้ ดังนี้

Burns and Engdahl (1998: 173-176) ทำการวิเคราะห์จิตสำนึกในตัวบุคคลที่สะท้อนออกมาสู่การมีจิตสำนึกในสังคม โดยมีการแบ่งระดับจิตสำนึกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) การรับรู้และสังสัญญาณความรู้สึกแก่ภายนอก (Signals Outside Sentience and Direct Awareness) มันคือการรับรู้รับทราบที่ผ่านช่องทางกระบวนการรับรู้ทางร่างกาย (Biological) จากการสัมผัส ตรวจสอบจากเครื่องมือต่าง ๆ การรับรู้ผ่านกระบวนการคิด (Cognitive) ที่ทำให้เกิดการคิดที่มีการทบทวนอย่างรอบคอบ การสร้างอัตลักษณ์ให้ตนเองและการสร้างความเป็นระเบียบทางความคิด (ความเป็นเหตุและผล) และการรับรู้ทางอารมณ์ (Emotional) ซึ่งเมื่อเกิดการรับรู้จิตใต้สำนึกจะทำการเลือกหรือระงับอารมณ์เหล่านั้นเมื่อมีความรู้ความเข้าใจอย่างละเอียดเพื่อรักษากรอบทางสังคม (อดทน/อดกลั้นเมื่อเข้าสู่สังคมและการอยู่ร่วมกัน)

2) การรับรู้และการไตร่ตรองเบื้องต้น (Awareness and Primary Reflectivity) ลำดับขั้นที่ทราบถึงสภาวะและกระบวนการความคิดของตนเอง ความรู้สึกในตนเองและความตระหนักในตนเอง เช่น ตระหนักถึงความต้องการของตนเอง รู้ถึงการพัฒนาการของตนเอง รับรู้และคิดถึงความต้องการของผู้อื่นและตอบสนองตามนั้น โดยในขั้นที่สองจะเป็นการไตร่ตรองและประเมินความคิด ทำการเปรียบเทียบ ประเมิน “สถานการณ์ปัญหา” และกำหนดหรือตัดสินใจว่าจะตอบสนองหรือไม่และถ้าเป็นเช่นนั้นจะตอบสนองอย่างไร มีกรอบแนวคิดหรือมีเป้าหมายของตนเองหรือไม่ จะเห็นได้ว่าในขั้นนี้มีการใช้ความคิดเพื่อเกิดการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

3) การสะท้อนในระดับสูง (Higher Order Reflectivity) การสะท้อนตนเองจะมีระดับที่สูงกว่าการรับรู้เพราะประสบการณ์ของความรู้สึกที่ผ่านมาจะทำให้เกิดประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ความคิดและจิตใจ ก่อเกิดการพัฒนาตนเองจนสามารถเป็นผู้เรียน เป็นนักคิด นักแก้ปัญหา ผู้แก้ปัญหาเล่นบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งและมีส่วนร่วมในสังคม โดยที่สามารถสื่อสารทางภาษาผ่านการสนทนากับคนในกลุ่มหรือสังคมซึ่งตัวเราอาจจะเป็นตัวแทนหรือมีตัวแทนที่สามารถพูดและสะท้อนความเชื่อ กฎเกณฑ์ การตัดสินใจเกี่ยวกับความเป็นจริงในสังคม สามารถร่วมกันประเมินสถานการณ์หรือมีการกระทำหรือการตัดสินใจร่วมกันในสังคมได้

จากการศึกษาระดับของจิตสำนึกทางสังคมที่ Burns และ Engdahl (1998) ได้ทำการวิเคราะห์เอาไว้จะสามารถเห็นได้ว่าเป็นการแบ่งระดับที่อยู่ในขั้นของกระบวนการแสดงออกทางความคิด อารมณ์และการตัดสินใจร่วมกันในสังคมเป็นส่วนใหญ่ซึ่งต่อมา Schlitz Vieten และ Miller (2010: 18-36) ได้มีการวิเคราะห์จิตสำนึกทางสังคมที่มี 5 ระดับ โดยทำการวิเคราะห์ตามการพัฒนาของจิตสำนึกทางสังคมซึ่งสอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทัศน์และจิตสำนึกทางสังคมที่เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดการกระตุ้นนำไปสู่การพัฒนาอย่างเหมาะสม ได้แก่

1) การฝังตัว (Embedded Social Consciousness) ความเข้าใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลและความสอดคล้องของผู้อื่นที่อยู่ในระบบสังคมที่ใหญ่ขึ้นไม่ว่าจะเป็นแรงจูงใจ การกระทำ และปฏิกิริยาตอบสนองของบุคคลในสังคมรวมไปถึงการรับรู้ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางสังคมที่มีร่วมกันซึ่งสามารถรับรู้ได้อย่างมีสติ โดยบุคคลเหล่านั้นสามารถมีความตระหนักได้ว่าการกระทำเหล่านั้นจะส่งผลกระทบต่อคนรอบข้างอย่างไรและนำไปสู่การไตร่ตรองตนเองว่าสมควรปฏิบัติตนเช่นไรในสังคมที่อยู่ร่วมกันซึ่งเป็นจิตสำนึกพื้นฐานทางสังคม

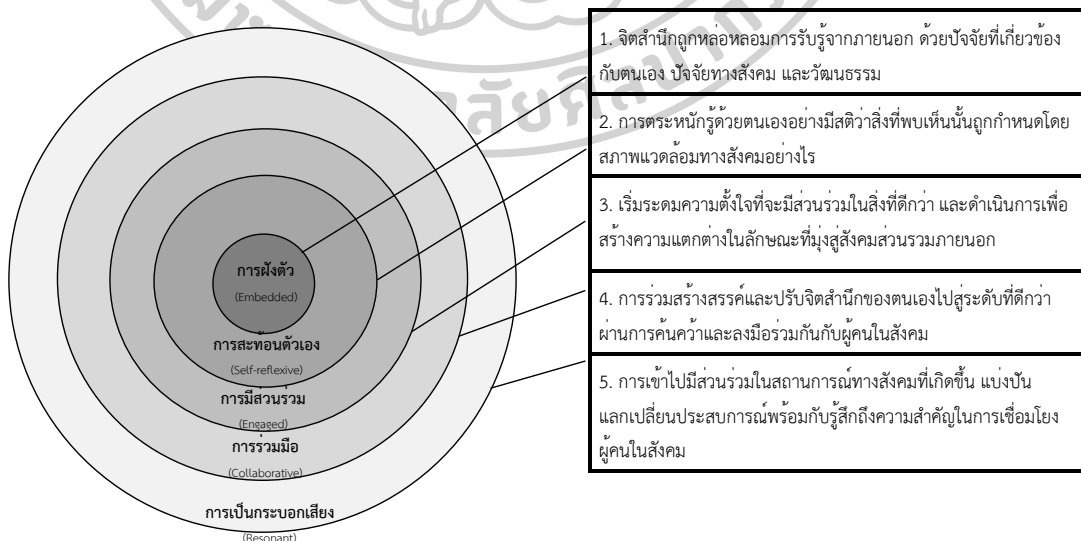
2) การสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness) รับรู้ถึงประสบการณ์ของตนเองว่าสภาพแวดล้อมและสังคมกำหนดเงื่อนไขอย่างไรในการอยู่ร่วมกันในสังคมผ่านการไตร่ตรองและฝึกคิด โดยการไตร่ตรองนั้นต้องตระหนักในมุมมองของตนเองมากยิ่งขึ้น สามารถเห็นอคติและรู้สึกในสิ่งที่ตนเองมองเห็นได้และเรียนรู้ที่จะเข้าใจว่ามุมมองของเราที่มีต่อตนเองและสังคมเป็นเพียงบางส่วนเท่านั้นไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องทั้งหมดและหลังจากมีการไตร่ตรองและฝึกคิดจะสามารถทำให้ตนเองปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้สำเร็จ เมื่อบุคคลได้รับการสะท้อนตนเองมากขึ้นย่อมรับรู้ได้อย่างมีสติและมีการเอาใจใส่สถานะของผู้อื่น นอกจากนี้ยังสามารถนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมและแนวทางการใช้ชีวิต

3) การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness) โดยที่ผู้คนไม่เพียงแต่ตระหนักถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสะท้อนตนเองที่เพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตระหนักรู้ และเริ่มแสดงความสามารถที่จะมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อื่นในสังคมซึ่งการมีส่วนร่วมไม่จำเป็นต้องเป็นด้านพฤติกรรมเสมอไป อาจจะเป็นการสนทนาที่แลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้อื่น การสนับสนุนให้การศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาคนเพื่อนำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น มีความเห็นอกเห็นใจ ตั้งมั่นที่จะแบ่งเบาปัญหาของผู้อื่น ถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมเช่นกัน โดยทั้งนี้การมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การให้พลเมืองมีความรับผิดชอบ ทำความดีต่อส่วนรวม ระดมความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาในสิ่งที่ดีกว่าเพื่อเสนอแนะแก่สังคมภายนอก

4) การร่วมมือ (Collaborative Consciousness) เมื่อผู้คนมีส่วนร่วมในสังคมก็จะเกิดการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งจะมองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวมและเริ่มที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อร่วมสร้างหรือกำหนดสภาพแวดล้อมทางสังคมด้วยการกระทำร่วมกันซึ่งเป็นระดับที่สูงขึ้น โดยที่จะ

ไม่ได้ทำงานหรือมีส่วนร่วมเพียงในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีส่วนร่วมในการสร้างโครงการร่วมกัน หรือหาแนวทางการแก้ปัญหาพร้อมกับผู้อื่นที่อาจจะเป็นองค์กรที่ใหญ่ขึ้นหรือทำงานเชื่อมโยงกับสถาบันอื่น โดยการเรียนรู้ร่วมกันจะเป็นการแบ่งปันความรู้ ฉลาดตัดสินใจและเรียกร้องให้ดำเนินการลง ประชามติเพื่อตัดสินใจผ่านกระบวนการคิดร่วมกัน เช่น การได้ส่วนร่วมกันผ่านเครือข่ายทางสังคม การเรียนรู้ในห้องเรียนผ่านกระบวนการกลุ่มหรือการทำโครงการในชั้นเรียน เป็นต้นซึ่งจะสามารถเพิ่มขีดความสามารถการทำงาน ผ่านการสนทนา ผ่านการแบ่งปันเรื่องราวประสบการณ์ ความคิด เมื่อผู้คนเริ่มรับรู้ว่าจะต้องร่วมกันสร้างแนวทางแก้ไขกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก็จะเกิดการพัฒนาระบบการต่าง ๆ ในด้านจิตสำนึกทางสังคมร่วมกัน หากกระทำสำเร็จจะมีความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ที่รวมถึงการแบ่งปันอัตลักษณ์เกี่ยวกับการทำงานร่วมกันและวัตถุประสงค์ร่วมกัน และยอมรับลักษณะนิสัยบุคลิกของผู้อื่นได้

5) การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness) เป็นระดับที่สามารถแบ่งปันถึงประสบการณ์และความรู้สึกร่วมกัน ก่อให้เกิดการแสดงออกในกลุ่มสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้านการเป็นผู้นำเพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องราวในสังคม การเรียกร้องเพื่อให้สังคมเกิดการตอบสนองตามแผนความต้องการของคนในชุมชน การโต้ตอบแนวคิดทางสังคม การเสนอแนะความจำเป็นด้านต่าง ๆ โดยการเป็นกระบอกเสียงจะเป็นเหมือนตัวแทนทางสังคมที่พูดแทนคนไม่ได้พูดและแสดงออกเพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมตระหนักถึงเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

รูปภาพที่ 1 ระดับของจิตสำนึกทางสังคม
ที่มา: Schlitz Vieten และ Miller (2010)

จากการศึกษาระดับจิตสำนึกทางสังคม ผู้วิจัยพบว่าระดับจิตสำนึกทางสังคมตามแนวคิดของ Schlitz Vieten และ Miller (2010) มีความสอดคล้องและครอบคลุมกับแนวคิดระดับจิตสำนึกทางสังคมในด้านอื่น ๆ และมีความเด่นชัดทางพฤติกรรมจึงนำมาใช้เพื่อการวิเคราะห์ระดับจิตสำนึกทางสังคม 5 ระดับ ได้แก่ 1) การฝังตัว (Embedded Social Consciousness) หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนที่สะท้อนถึงการกระทำของตนเองที่ส่งผลกระทบต่อคนรอบข้าง สามารถพิจารณาปฏิกิริยาตอบสนองของบุคคลในสังคม รวมไปถึงการเคารพความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติทางสังคม และการมีเหตุผลในการอยู่ร่วมกันพร้อมยอมรับมุมมองที่หลากหลาย 2) การสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness) หมายถึง การสะท้อนประสบการณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคมของตนเองซึ่งเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขพฤติกรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมองเห็นและเรียนรู้ที่จะจัดการอคติและความรู้สึกของตนจนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างปกติสุข 3) การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness) หมายถึง การรับรู้ถึงสภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียนจนนำไปสู่ความเห็นอกเห็นใจ แสดงความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในสนับสนุน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้เกิดแนวทางในการปรับปรุงพัฒนานำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น 4) การร่วมมือ (Collaborative Consciousness) หมายถึง ความรู้สึกของนักเรียนในการเป็นส่วนหนึ่งทางสังคมจนนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการเล่น โต้แย้ง แบ่งปันความรู้และประสบการณ์ เห็นความสำคัญของการคิดแก้ปัญหาพร้อมกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง สามารถวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนานำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น 5) การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness) หมายถึง การก้าวข้ามความรู้สึกส่วนตัวและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของนักเรียนผ่านการเสนอแนะความต้องการจำเป็นโดยการเป็นกระบอกเสียง พูด และแสดงออกเพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญถึงสภาพการณ์ทางสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูในด้านจิตสำนึกทางสังคมให้กับนักเรียนและสามารถนำระดับจิตสำนึกทางสังคมมาใช้เป็นแนวทางเพื่อสร้างเครื่องมือวัดจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนเพื่อทำนายพฤติกรรมดังกล่าว อีกทั้งจิตสำนึกทางสังคมทั้ง 5 ระดับสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ของกลุ่มสาระเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรมและสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการพัฒนาสังคมในฐานะการเป็นพลเมืองของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 1-2) การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงจิตสำนึกทางสังคมของผู้เรียน นำไปสู่การพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมอย่างเหมาะสม

1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ส่งผลต่อจิตสำนึกทางสังคม

การจัดการศึกษาเพื่อการสร้างพลเมืองให้มีจิตสำนึกทางสังคมนั้นต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของช่วงวัยในการพัฒนาความสามารถในการคิด ความรู้ และความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับสังคมของตนเองเพื่อให้ความสามารถของพลเมืองได้รับการพัฒนาตามลำดับชั้นอย่างเหมาะสม จึงมีนักวิชาการและนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศหลายท่านได้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการจิตสำนึกทางสังคม ดังนี้

Piaget (1970 อ้างถึงใน Ojose, 2008: 26-28) ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา โดยพบว่าเด็กทุกคนเกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลาและก่อให้เกิดพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาขึ้น ซึ่งมีกระบวนการสำคัญ 2 อย่างคือ

1) การดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการที่ทำการซึมซับและดูดซึมซึ่งจะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นลำดับแรก คือ เมื่อเด็กปะทะกับสถานการณ์หรือมีความสอดคล้องกับสิ่งใดก็จะดูดซึมภาพ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามประสบการณ์ที่เคยประสบพบเจอมาแปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรม

2) การปรับความแตกต่าง (Accommodation) หลังจากผ่านการดูดซึมแล้วจะก่อให้เกิดพฤติกรรมใหม่เพื่อเป็นการปรับสภาพตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัว

โดยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจะเป็นช่วงวัยที่อยู่ในระยะที่ 4 เป็นขั้นของการคิดอย่างมีเหตุผลและอย่างเป็นนามธรรม (Formal Operation Stage or Period of Formal Operation) หรือขั้นการปฏิบัติการด้วยนามธรรม อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 12 ปี ขึ้นไป เด็กจะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ได้ เข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรมเป็นตัวของตัวเองต้องการอิสระ ไม่ยึดตนเป็นศูนย์กลาง รู้จักการใช้เหตุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อทำการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการเชาวน์ปัญญาของ Piaget ที่อธิบายขั้นของการคิดอย่างมีเหตุผลและอย่างเป็นนามธรรม (Formal Operation Stage or Period of Formal Operation) คือ เด็กที่มีอายุเกิน 12 ปีขึ้นไปจะสามารถคิดหาเหตุผลและเริ่มมีกระบวนการคิดแบบผู้ใหญ่ได้ สามารถเข้าใจถึงความเป็นนามธรรมและไม่ยึดติดตนเองเป็นศูนย์กลาง สามารถใช้เหตุและผลในการใช้ชีวิตได้ซึ่งครอบคลุมไปถึงช่วงอายุของนักเรียนระดับระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เป็นช่วงวัยที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีระบบ รู้จักใช้เหตุผล เข้าใจถึงบริบททางสังคมและมีการยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่นอันเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางสังคมที่พลเมืองสมควรมี

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1958 อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2551: 6) เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดพื้นฐานที่ถูกพัฒนามาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของ Piaget โดย Kohlberg ได้สรุปทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลออกเป็น 3 ระดับ

ซึ่งนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจะเริ่มในระดับที่ 3 ซึ่งเป็นระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ทางสังคม (Post-conventional Level) ในขั้นนี้การแสดงพฤติกรรมเกิดจากการใช้วิจารณญาณของตนเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจปฏิบัติ โดยปราศจากอิทธิพลของบุคคลและสิ่งแวดล้อมในสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องในขั้นนี้แบ่งแยกย่อยได้อีก 2 ชั้น ได้แก่

1) ชั้นทำตามสัญญา (Social Contract Orientation) เป็นชั้นหลักการมีเหตุผลและเคารพตนเองอยู่ในช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไปเป็นขั้นที่บุคคลจะเน้นในเรื่องของมาตรฐานที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับและปฏิบัติโดยคำนึงถึงสิทธิของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

2) ชั้นอุดมคติสากล (Universal Ethical Principle Orientation) กฎระเบียบของสังคมและทำหน้าที่ของตนเองอย่างเคร่งครัดจะอยู่ในช่วงอายุตั้งแต่วัยรุ่นใหญ่เป็นต้นไปเป็นขั้นที่บุคคลจะสร้างอุดมคติและคุณธรรมประจำใจขึ้นมา เป็นขั้นที่มีความต้องการที่จะเสียสละเพื่อสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง Kohlberg เชื่อว่าบุคคลนั้นจะดำเนินพัฒนาการไปทางจริยธรรมตามลำดับขั้นโดยไม่ข้ามขั้นตอน แต่ทั้งนี้บุคคลอาจติดชะงักในขั้นหนึ่งขั้นใดหรือไม่ขึ้นอยู่กับสติปัญญาและสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ

เมื่อพิจารณาทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ทางสังคม (Post-conventional Level) ในขั้นทำตามสัญญา (Social Contract Orientation) ของเด็กอายุ 16 ปีขึ้นไปเป็นระดับที่เด็กจะมีการแสดงพฤติกรรมที่เกิดจากการใช้วิจารณญาณของตนเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจปฏิบัติ โดยปราศจากอิทธิพลของบุคคลและสิ่งแวดล้อมในสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องและเด็กจะมีหลักการ มีเหตุผลและเคารพตนเอง โดยเด็กจะเน้นในเรื่องที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับและปฏิบัติโดยคำนึงถึงสิทธิของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญซึ่งเป็นหนึ่งในจิตสำนึกทางสังคมที่สามารถนำมาใช้อธิบายถึงการมีจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งมีพัฒนาการอยู่ในระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ทางสังคม (Post-conventional Level) เป็นระดับที่บุคคลเริ่มคำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น มีความเป็นหลักการ มีเหตุผลเคารพตนเองและผู้อื่น โดยที่พฤติกรรมเหล่านั้นไม่ได้เกิดจากอิทธิพลทางสังคมแต่เกิดจากการพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณในการตัดสินใจปฏิบัติของตนเองซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงการมีจิตสำนึกทางสังคม

สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ระบุถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ซึ่งให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมนฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจ

ที่ติงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

สมชาย รัตนทองคำ (2556: 4) เด็กตั้งแต่อายุ 12 ปีจนถึงอายุ 18 ปีส่วนใหญ่จะมีการพัฒนาทั้งด้านกายและอารมณ์จนถึงขั้นสูงสุด สิ่งที่เด็กได้เรียนรู้มากที่สุดในช่วงวัยรุ่นนี้ก็คือ ทางด้านอารมณ์และสังคมไม่ใช่ทางสติปัญญา นับว่าเป็นความสนใจที่มีมากเป็นพิเศษสำหรับเด็กวัยนี้ ซึ่งการพัฒนาของเด็กวัยนี้ในด้านความต้องการและความรับผิดชอบในสังคมจะเป็นในลักษณะ ในด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อชุมชน ศาสนา และประเทศชาติ โดยในทางจิตวิทยา นั้นถือว่า การรับผิดชอบต่อสังคมนั้นได้มีการพัฒนามาตั้งแต่เด็กเล็ก โดยเด็กจะมีความตระหนักรู้ในความรับผิดชอบต่อบ้านตนเองจากนั้นค่อย ๆ ขยายขอบเขตความรับผิดชอบต่อชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคมในที่สุด ครั้นพอถึงวัยรุ่นตอนปลายนั้นความรู้สึกรับผิดชอบจะขยายขอบเขตไปจนถึง ประเทศชาติตัวอย่าง เช่น การรวมพลังของนักเรียนนิสิตนักศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ เป็นต้น ซึ่งการจัดการศึกษาโรงเรียนอาจมีส่วนร่วมช่วยสร้าง พัฒนาการด้านความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมได้ อาทิ เปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุง และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเอง ให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ฝึกอบรมให้มีความรักในชุมชน สังคมและประเทศชาติ เป็นต้น

คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อ สร้างความเป็นพลเมืองดี (2553: 57-58) ได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาเพื่อสร้างความเป็น พลเมือง พ.ศ. 2553 – 2561 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าด้วยการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและ เยาวชน ข้อ 3 เน้นการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 ในรูปแบบกระบวนการ กลุ่มและการฝึกฝนให้นักเรียนเกิดทักษะที่เป็นพื้นฐานของความเป็นพลเมือง การยอมรับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่น ให้การเคารพผู้อื่นเสมอกับตน เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง การคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงปัญหา และเชื่อมโยงตนเองกับปัญหา สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นโดยแยกแยะ ข้อเท็จจริงได้ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมีความ รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2553) ที่กล่าวว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในช่วงวัยแห่ง การเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ที่กำลังแสวงหาความเป็นตัวของตัวเองและต้องเรียนรู้ปรับตัว กับการจัดการกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ จึงอาจมองตนเองว่ายังมีความสามารถในการเผชิญและแก้ไข ปัญหาในชีวิตของตนได้ไม่ตมามากนักเมื่อเทียบกับผู้ใหญ่ ดังนั้นการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และตระหนักถึงความสำคัญของบทบาท หน้าที่ของตนที่จะต้องมีส่วนร่วมในพัฒนา สังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับ นักเรียนเพื่อพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร (2556: 68-70) ได้กล่าวถึงการพัฒนาแนวคิดการให้การศึกษา เพื่อการสร้างพลเมือง โดยอิงพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายว่า วัยของผู้เรียนที่มีอายุ 16 - 18 ปีในด้านความเข้าใจต่อการเมืองและประเทศของผู้เรียนในวัยนี้จะมี ความซับซ้อนเพิ่มขึ้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ รัฐสภา เศรษฐกิจ ภาษี สิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง ความรักชาติ และความรับผิดชอบทางการเมือง ดังนั้นผู้เรียนจึงควรได้พัฒนาความตระหนักในฐานะพลเมืองมากยิ่งขึ้น ควรได้เรียนรู้จากประสบการณ์ ตรงและสรุปความรู้เชื่อมโยงกับแนวคิดที่มีความเป็นนามธรรม ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ ประยุกต์ใช้ความรู้เชิงมโนทัศน์เพื่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า โดยวิธีการโต้แย้งและ แสดงทัศนะของตนเองอย่างมีเหตุผล รวมไปถึงการสร้าง ความเข้าใจและวิธีการติดตามตรวจสอบ ข้อมูล ข่าวสาร ทัศนคติที่หลากหลายและทำความเข้าใจกับประเด็นทางการเมืองที่ซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการประยุกต์ใช้ทักษะต่าง ๆ ในการแสดงออกใน ในฐานะพลเมืองอย่างเป็นอิสระบนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย ตลอดจนได้รับการพัฒนาความ ตระหนักในประเด็นทางจริยธรรมและเรียนรู้ประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันระหว่างรัฐ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการตัดสินใจทางการเมืองในระดับ ท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2560: 11-12) กล่าวว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมาโดยตลอด ทั้งนี้จึงทำการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมของความเป็นพลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยหลักสูตรจะเป็นการสอนเพื่อ เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและแนะนำผู้อื่นให้อนุรักษ์และเผยแพร่มารยาทไทยสู่สาธารณะ สามารถเห็น คุณค่า อนุรักษ์ สืบสานและเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและสนับสนุนให้ ผู้อื่นแสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นแบบอย่างเป็น พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการวิพากษ์ ประเด็นนโยบายสาธารณะที่ตนสนใจ มีส่วนร่วมและตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีวิจารณญาณ รู้ทันข่าวสารและรู้ทันสื่อ คาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าบนพื้นฐานของข้อมูล ยอมรับในอัตลักษณ์ เคารพความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสามารถพึ่งพา ซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง แนะนำผู้อื่น ยกย่องบุคคลที่มีความเอื้อเพื่อแม่และ เสียสละ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อื่นเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีส่วนร่วมและตัดสินใจเลือกตั้ง อย่างมีวิจารณญาณ รู้ทันข่าวสาร รู้ทันสื่อ คาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าบนพื้นฐานของข้อมูล มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งโดยสันติวิธีและสร้างเครือข่ายการป้องกันปัญหา ความขัดแย้ง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง

สรุปได้ว่า ในช่วงวัยที่เข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาเริ่มมีพัฒนาการสามารถคิดหาเหตุผลและเริ่มมีกระบวนการคิดแบบผู้ใหญ่ได้ สามารถเข้าใจถึงความเป็นนามธรรมและไม่ยึดติดตนเองเป็นศูนย์กลาง สามารถใช้เหตุและผลในการใช้ชีวิต โดยผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีหลักการ มีเหตุผล เคารพตนเองและผู้อื่น โดยเด็กจะเน้นปฏิบัติและยอมรับในเรื่องที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับ แสดงพฤติกรรมที่เกิดจากการใช้วิจารณญาณของตนเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจ การปฏิบัติและการปฏิบัตินั้นของผู้เรียนจะคำนึงถึงสิทธิของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาหลักสูตรจากหน่วยงานต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการสร้างเนื้อหา รายวิชา รวมไปถึงกิจกรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่จะมีความตระหนักและสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดยความรู้ความเข้าใจเหล่านั้นยังนำไปสู่การให้ผู้เรียนพัฒนาแนวคิดเพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาสังคมร่วมกับผู้อื่นซึ่งเป็นการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมที่ถูกพัฒนาผ่านการศึกษาในแต่ละระดับชั้น เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความสามารถและทักษะได้อย่างเหมาะสมตามลำดับขั้นและเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกทางสังคมอันจะนำไปสู่การเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดจิตสำนึกทางสังคม

การวัดจิตสำนึกทางสังคมถือว่าการวัดจิตพิสัยหรือทางจิตวิทยา โดยสมพร สุกตัญญี (2544: 22-30) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดทางจิตวิทยาในปัจจุบันว่ามีวิธีการวัดหลากหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต การรายงานตนเอง การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม และการใช้แบบทดสอบซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การสังเกต เป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่ใช้ได้ง่าย สะดวกและใช้กันมากในการศึกษาวิจัย เราสามารถควบคุมให้การสังเกตมีระบบและเป็นปรนัยได้ ถ้าผู้ศึกษาวิจัยใช้การสังเกตอย่างมีระบบและเป็นปรนัยแล้วจะทำให้เกิดประโยชน์หลายประการ เช่น การศึกษาพัฒนาการของบุคคลศึกษาความแตกต่างระหว่างบุคคล และสาเหตุของพฤติกรรมเพื่อให้เข้าใจบุคคลได้ประเภทของการสังเกตที่สำคัญสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1) การสังเกตตามสภาพธรรมชาติ แบ่งออกเป็นการสังเกตแบบไม่เป็นทางการเป็นการสังเกตที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและการสังเกตอย่างมีวัตถุประสงค์โดยจะกำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตว่าจะสังเกตพฤติกรรมอะไรบ้างและจะสังเกตเฉพาะพฤติกรรมที่ต้องการเท่านั้นซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว ได้แก่ พฤติกรรมทางกาย พฤติกรรมทางเชาว์ปัญญา พฤติกรรมทางอารมณ์และทางสังคม

1.2) การสังเกตในห้องทดลอง เมื่อต้องศึกษาพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่ยากแก่การสังเกตได้ในสถานการณ์ธรรมดา จะต้องจัดสถานการณ์ในห้องทดลอง

โดยมีสถานการณ์เฉพาะที่ต้องการศึกษาร่วมกับสถานการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วลอบสังเกต พฤติกรรมทางกระจกทางเดียวโดยไม่ให้ผู้สังเกตรู้ตัว

2) การสังเกตตนเองหรือรายงานตนเอง เป็นวิธีศึกษาพฤติกรรมภายในที่เป็น ข้อมูลส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้สึก ทักษะคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง มักจะมีข้อจำกัดตรงที่มีอคติส่วนตัว เข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่าการสังเกตจากผู้อื่น แต่บุคคลสามารถฝึกฝนการสังเกตด้วยตนเองให้ถูกต้อง และมีระบบยิ่งขึ้นได้ ทำให้บุคคลสามารถจำแนกสิ่งที่เขารู้สึกคิดหรือกระทำจากสิ่งที่เขาควรจะรู้สึก คิด หรือกระทำแล้วรายงานด้วยตนเอง การรายงานตนเองนั้นจะมีแบบสังเกตที่เป็นลักษณะการเติม คำในช่องว่างหรือมาตรฐานค่าที่บุคคลสามารถบันทึกได้ตามความเหมาะสม

3) การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการวัดที่ใช้กันมานานและเป็นวิธีประเมินบุคลิกภาพวิธีหนึ่ง การสัมภาษณ์เป็นการได้รับข้อมูลจากคำพูดของผู้รับการสัมภาษณ์ถึงการกระทำของตนเองและ ทำให้ผู้สัมภาษณ์สังเกตเห็นกริยาท่าทางการเคลื่อนไหว คำพูดของผู้รับการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ควร จัดบันทึกสิ่งเหล่านี้ไว้ด้วย การสัมภาษณ์มักจะใช้ในการสืบค้นข้อมูลที่ลึกซึ้ง เช่น การจ้าง การคัดเลือก และกลั่นกรอง ประเมินผลงานและในการให้คำปรึกษา เป็นต้น

4) การใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินพฤติกรรมในโรงเรียนและ สถานที อื่น ๆ ที่ต้องการให้ผู้ประเมินประเมินในรูปแบบการประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ที่ สามารถเก็บรวบรวมพฤติกรรมได้รวดเร็วและประหยัดกว่าการสังเกตและการสัมภาษณ์ และสามารถ เก็บข้อมูลได้ทีละมาก ๆ เสียเวลาและค่าใช้จ่ายน้อย

5) การใช้แบบทดสอบ แบบทดสอบทางจิตวิทยามักเป็นแบบทดสอบ ความสามารถที่มีคำตอบถูกและผิด แบบทดสอบเขาวงกตปัญญา ความถนัดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สำหรับแนวทางการสร้างเครื่องมือเพื่อศึกษาจิตสำนึกทางสังคม โดยทำการศึกษาจาก การสร้างเครื่องมือวัดที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกซึ่งมีวิธีการสร้างแบบวัดที่นิยมใช้มากที่สุดทั้งหมด 3 รูปแบบ (นัฏฐกรณ์ หลาวทอง, 2544: 46-52; สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี, 2547: 20-26) ได้แก่

1) วิธีการแบบเทอร์สโตน (Thurstone's Method) เป็นการกำหนดช่วง ความรู้สึกของคนที่มิต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนติของเครื่องมือวัดนี้คือไม่ต้องมีมาตรตัวเลขคิดไว้ให้ผู้ตอบ เห็น จะมีแต่ข้อความแสดงความรู้สึกทั้งทางบวก กลางและลบ ครอบคลุมจำนวนมาตราตามที่กำหนดไว้ ตอนสร้างตอนแรกเท่านั้น ส่วนใหญ่จะกำหนดช่วงไว้ 11 ช่วง จากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด มีขั้นตอน การสร้างเครื่องมือวัด 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายหรือประเด็นที่ต้องการวัดให้ชัดเจนให้ชัดเจน

ขั้นที่ 2 กำหนดโครงสร้างของเรื่องที่ต้องการจะวัดให้ชัดเจนและสร้าง ข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อเป้าหมายนั้นทั้งทางบวก เป็นกลาง และทางลบ

ขั้นที่ 3 นำมาเขียนคำชี้แจงและเลือกมาตรวจว่าจะเอาจำนวนเท่าไร โดยแนวคิดเริ่มแรกของเทอร์สโตนใช้ 11 มาตราแต่อาจกำหนดเป็นอย่างอื่นก็ได้ตามความต้องการ การเขียนคำชี้แจงควรบอกด้วยว่าข้อความนี้วัดเรื่องใดมีกี่ข้อความ แนวการพิจารณาทำอย่างไร

ขั้นที่ 4 ให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น 1 พิจารณา และควรมีจำนวนอย่างน้อย 30 คน

ขั้นที่ 5 คำนวณค่ามาตรประจำข้อซึ่งจะต้องได้ครบทุกตัว เช่น ตั้งไว้ 1 มาตราต้องได้ค่าทั้ง 11 ค่า ซึ่งค่าแต่ละตัวจะต้องได้ค่ากระจายน้อย 1 ใกล้ 0 ค่ากระจายอย่างสูงไม่ควรเกิน 2.0 และทำการเลือกข้อความเหล่านั้นขั้นสุดท้าย

2) วิธีการแบบลิเคิร์ต (Likert's Method) เป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุด เนื่องจากมีความเชื่อมั่นสูงและพัฒนาเพื่อวัดด้านความรู้สึกได้หลายอย่าง เป็นวิธีประเมินน้ำหนักความรู้สึกของข้อความหลังจากเอาเครื่องหมายไปวัดแล้ว เป็นลักษณะข้อความที่ให้ผู้ตอบตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่กับแต่ละข้อความ โดยกำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ช่วง มีวิธีการสร้างเครื่องมือวัด 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าต้องการศึกษาเรื่องใด และให้ความหมายของสิ่งที่ต้องการวัดเพื่อให้ทราบว่สิ่งที่ต้องการวัดประกอบด้วยคุณลักษณะใดบ้าง

ขั้นที่ 2 เขียนข้อความที่มีความหมายทางบวกหรือทางลบต่อเป้าหมาย จำนวนข้อความควรมีประมาณ 2 เท่าของข้อความที่ต้องการใช้จริง

ขั้นที่ 3 การให้ค่าน้ำหนักจะเป็นการให้คะแนนในแต่ละข้ออาจให้คะแนนเป็น 5 4 3 2 1 สำหรับข้อความทางบวกหรือคะแนน 1 2 3 4 5 สำหรับข้อความทางลบก็ได้ตามความเหมาะสม

ขั้นที่ 4 ทดลองสร้างข้อคำถามซึ่งผู้วิจัยอาจนำไปให้ผู้มีความรู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของคุณลักษณะที่ต้องการวัดและทดสอบโดยการนำไปให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้

ขั้นที่ 5 นำคำตอบของกลุ่มตัวอย่างมาให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แล้วรวมคะแนน และหาค่าสหสอดคล้องระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนทั้งหมด

ขั้นที่ 6 ทำการคัดเลือกข้อความ โดยนำผลการคำนวณสหสอดคล้องระหว่างบางส่วนกับทั้งหมดมาคัดเลือก

ขั้นที่ 7 นำข้อคำถามมาตรวจสอบความเที่ยงและความตรงของมาตรวัด

สมชาย รัตนทองคำ (2556: 148) แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert ที่ตีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) ข้อความที่สอบถามพฤติกรรมไม่ควรเป็นข้อความที่เกี่ยวข้องสำหรับบุคคลทั่วไปหรือเป็นหลักวิชาการมากเกินไป เพราะผู้ตอบจะไม่ใช้ความรู้สึกนึกคิดของตนเองในการตอบ แต่จะใช้ความจริงหรือสามัญสำนึกของคนทั่วไปตอบ ตัวอย่างเช่น การไม่รับผิดชอบผู้ป่วยของ

ตนเองจัดเป็นการกระทำที่ถูกต้องระดับใด 2) ข้อความที่สอบถามไม่ควรยาวเกินไป 3) ควรใช้ภาษาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ต้องตีความ 4) หลีกเลี่ยงข้อความที่เป็นปฏิเสธเพราะอาจทำให้เกิดการตีความหมายผิดไป 5) ไม่ควรใช้ข้อความที่ทุกคนตอบตรงกัน เพราะไม่มีประโยชน์ในการสอบถาม 6) มักนิยมเขียนส่วนที่เป็นคำตอบ 5 ระดับ เป็น 2 ลักษณะคือ ตัวเลขและข้อความ

สุบิน ยุระรัช (2565: 155-159) ทางจิตวิทยาที่ Likert นำแบบประเมินรวมค่าไปใช้วัด คือ เจตคติ (Attitude) เพราะว่าการรู้ถึงเจตคติของคนหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นไปในทิศทางใด ย่อมจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนและดำเนินการได้อย่างหนึ่งต่อบุคคลหรือกลุ่มคนนั้นได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การวัดตัวแปรที่เป็นคุณลักษณะภายในตัวคนจึงมีความสำคัญ เพราะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นักจิตวิทยาจึงพยายามคิดค้นและพัฒนาวิธีการต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้วัด โดยให้ความสนใจในรูปแบบและวิธีการวัดชนิดต่าง ๆ ซึ่งถูกสร้างขึ้นทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีการวัดทางจิตวิทยา (Psychometric Theory) ที่ได้นำการประเมินแบบ Likert นำมาพัฒนาและนำมาใช้อย่างกว้างขวาง โดยแบบประเมินรวมค่าของ Likert มีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญ คือ ข้อความต่าง ๆ ต่างก็ใช้วัดทัศนคติที่มีต่อเป้าหมายของทัศนคติ (attitude object) อย่างเดียวกัน ดังนั้นการเลือกข้อความหรือข้อความถามที่ใช้วัดทัศนคติในสิ่งเดียวกัน

3) วิธีการแบบออสกูต (Osgood's Method) เป็นการสร้างมาตรวัดเจตคติแบบนัยจำแนก อาศัยทฤษฎีและผลงานวิจัยเกี่ยวกับความหมายของคำ วิธีการสร้างเครื่องมือวัดมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาคำตรงข้ามที่เกี่ยวกับมโนภาพหรือเป้าเจตคติ เพื่อให้ได้คำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับเป้าหมายมากที่สุด

ขั้นที่ 2 หาความถี่ของคำที่เกี่ยวข้องแต่ละคำ เลือกคำที่มีความถี่สูง

ขั้นที่ 3 นำคำที่เลือกไว้มาจัดเป็นคำตรงกันข้ามเป็นคู่ ๆ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาไทยแสดงความคิดเห็น

ขั้นที่ 4 นำคำตรงข้ามแต่ละคู่มาสร้างเป็นมาตรวัดความรู้สึกต่อเป้าเจตคติ มาตรวัดที่ใช้อาจเป็น 3-7 ช่อง แล้วแต่ความต้องการ

ขั้นที่ 5 นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้วหาอำนาจจำแนกและศึกษาคุณภาพ อื่น ๆ เช่น ความเชื่อมั่น ความเที่ยง

โดยการวัดและประเมินจิตสำนึกทางสังคมส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีการสร้างเครื่องมือจากรูปแบบการวัดและการสร้างเครื่องมือตั้งข้อมูลที่ได้อธิบายข้างต้นซึ่งงานวิจัยที่ทำการสำรวจและพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมมีนักวิชาการนำมาพัฒนาเป็นแบบวัดในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

Grosz, Kraus, Sullivan and Das (2002: 147-177) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของบรรทัดฐานทางสังคมและจิตสำนึกทางสังคมที่ส่งผลต่อการทำงานร่วมกัน โดยงานวิจัยทำการทดลองจาก 2 โปรแกรมเพื่อศึกษาเปรียบเทียบจิตสำนึกทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อมและการทำงานของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในสังคมเดียวกันและมีความสอดคล้องในการทำงานร่วมกันซึ่งมีเครื่องมือเป็นแบบสังเกตทำการนับแต้ม (คะแนนบราวน์) จากพฤติกรรมภายในชั้นเรียน (การนับแต้มจะนับจากคะแนนรายบุคคลและคะแนนรายกลุ่มและนำคะแนนเหล่านั้นมารวมกันเพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกทางสังคมระหว่างการสอนในรูปแบบโปรแกรมทั้งสองรูปแบบ) พบว่า บรรทัดฐานทางสังคมส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงออกผ่านทางสิ่งแวดล้อมรอบตัว และพฤติกรรมเหล่านั้นส่งผลให้จิตสำนึกทางสังคมเพิ่มขึ้นและลดลงตามบรรทัดฐานทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

Hasson and Arnetz (2005: 182-184) ได้ออกแบบแบบสอบถามทางจิตสังคมโดยทำการเปรียบเทียบการสร้างเครื่องมือวัดแบบ VAS กับ Likert Scales เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบวัดผลวิจัยพบว่า เครื่องมือวัดทั้ง 2 รูปแบบมีค่าประสิทธิภาพที่ไม่ต่างกัน สามารถวัดความเป็นจิตสังคมได้และมีความน่าเชื่อถือ โดยรูปแบบแบบวัดแบบ Likert Scales ถือได้ว่ามีจุดเด่นในด้านการนำไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์ที่หลากหลายและปรับเปลี่ยนได้ในแต่ละบริบท

Chomeya (2010: 400-401) ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบการใช้แบบวัด Likert โดยใช้ 5 และ 6 ตัวเลือกโดยใช้แบบทดสอบทัศนคติ แบบทดสอบการควบคุม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งผลการศึกษาพบว่า แบบวัดทั้ง 2 รูปแบบมีความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับสูง โดยแบบวัดมาตราส่วน 6 คะแนนมีค่าความเที่ยงเบนและค่าความน่าเชื่อถือที่สูงกว่าค่าของมาตราส่วน 5 คะแนน โดย Likert มาตราส่วน 6 คะแนน เหมาะสมกับงานวิจัยซึ่งมีหลายตัวแปรเพราะจะทำให้การทดสอบโดยรวมมีจำนวนรายการไม่มากและจะไม่เป็นภาระของผู้ตอบแบบสอบถามในขณะที่ความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับ

Cech (2010: 5-6) ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมได้ทำการแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ระดับ (Rating Scale) โดยให้ 1 คะแนน = ไม่สำคัญ ไปจนถึง 5 คะแนน = สำคัญมาก และมีการสำรวจจิตสำนึกทางสังคมแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อตามการจำกัดความของงานวิจัย ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมในการปรับปรุงสังคม 2) ความกระตือรือร้นที่มีต่อชุมชน 3) มีส่วนในการส่งเสริมความเข้าใจทางเชื้อชาติ 4) มีความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่น

Jamwal and Jain (2018: 92-99) ได้ทำการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ความเกี่ยวข้องของจิตสำนึกทางสังคมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของทักษะชีวิตในระบบอุดมศึกษาของอินเดีย โดยใช้แบบสำรวจทั้งหมด 102 ข้อซึ่งแบบสอบถามในส่วนปรนัยเป็นการใช้คะแนน 1 – 5 ในการแสดงความสำคัญของพฤติกรรมที่แสดงออกสู่สังคมและแบบสัมภาษณ์ที่สามารถแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ 1) จิตสำนึกทางสังคมสำคัญสำหรับการใช้ชีวิตในสังคมหรือไม่ 2) การมีส่วนร่วมในงาน

จิตอาสา 3) การเรียนรู้ในบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต 4) การมีจิตสำนึกทางสังคมส่งผลให้ชีวิตดีขึ้นหรือไม่

Vlasova (2021) ทำการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมผ่านกระบวนการสอนคิดเชิงวิพากษ์นวัตกรรม (Abilities of Innovative Critical Thinking) ผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และศิลปะในพื้นที่วัฒนธรรมแห่งชาติ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์และนำข้อคำถามนำมาวิเคราะห์ค่าความถี่วิเคราะห์หลักสหสัมพันธ์ของเพียร์สันเพื่อหาความเชื่อมโยงในข้อคำถามที่ทำกรวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบทางจิตสำนึกทางสังคม 3 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ประกอบทางปัญญา (ระบบความรู้ ทักษะการสะท้อนตนเองของกิจกรรมโครงการ) 2) องค์ประกอบทางอารมณ์ ที่แสดงออกผ่านการสื่อสารความสัมพันธ์ ความเข้าใจในหน้าที่ของตนเองในสังคม 3) องค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์ (เชิงพฤติกรรม) ความสามารถในการเชิงตรรกะความเชื่อมโยงระหว่างภาพกับชีวิตมนุษย์

ทั้งนี้การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายผู้วิจัยได้เลือกแบบสอบถามมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับเพื่อศึกษาจิตสำนึกทางสังคมเนื่องจากเป็นรูปแบบที่มีการออกแบบข้อคำถามที่สามารถประเมินพฤติกรรมในโรงเรียนและสถานที่อื่น ๆ ที่ต้องการให้ผู้ประเมินประเมินพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องและมีความต่อเนื่องกัน สามารถนำผลการประเมินที่ได้ไปพัฒนาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงเพื่อให้มีความเหมาะสมสำหรับบริบทในการวิจัยมากที่สุด

2. จิตสำนึกทางสังคมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้นจึงมีเนื้อหาสาระที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดจิตสำนึกทางสังคม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคม แสดงรายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ระดับจิตสำนึกทางสังคมตามแนวคิด Schlitzi Vieten และ Miller (2010) ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคม

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560
<p>1. การฝังตัว (Embedded Social Consciousness)</p> <p>การรับรู้ของนักเรียนที่สะท้อนถึงการกระทำของตนเองที่ส่งผลกระทบต่อคนรอบข้าง สามารถพิจารณาปฏิกริยาตอบสนองของบุคคลในสังคม ความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติทางสังคม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผลพร้อมยอมรับมุมมองที่หลากหลาย</p>	<p>ส 1.1 ม.4-6/13 วิเคราะห์หลักธรรมในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/18 ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของค่านิยมจริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันของศาสนิกชนศาสนาต่าง ๆ เพื่อจัดความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/20 สวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญา หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>ส 2.1 ม.4-6/2 วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม</p> <p>ส 3.1 ม.4-6/4 วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข</p> <p>ส 4.2 ม.4-6/2 วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน</p> <p>ส 5.1 ม.4-6/3 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและทวีปต่าง ๆ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

<p>ระดับจิตสำนึกทางสังคม</p>	<p>ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สอดคล้องกับ จิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560</p>
	<p>ส 5.2 ม.4-6/1 วิเคราะห์สถานการณ์และ วิกฤตการณ์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและโลก</p>
<p>2. การสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness)</p> <p>การสะท้อนประสบการณ์ของนักเรียน เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคมของ ตนเองซึ่งเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขพฤติกรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมองเห็น และเรียนรู้ที่จะจัดการอคติและความรู้สึก ของตนจนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ อย่างปกติสุข</p>	<p>ส 1.1 ม.4-6/8 วิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนา ตนเอง การฟังตนเอง และการมุ่งอิสรภาพใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/10 วิเคราะห์พระพุทธศาสนาในการ ฝึกตนไม่ให้ประมาท มุ่งประโยชน์และสันติภาพ บุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของศาสนาที่ตน นับถือตามที่กำหนด</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/16 เชื่อมมั่นต่อผลของการทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้อย่าง มีเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และ กำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่าง สมานฉันท์</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/19 เห็นคุณค่า เชื่อมมั่น และมุ่งมั่น พัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาศาสตร์การเรียนรู้ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>ส 2.1 ม.4-6/2 วิเคราะห์ความสำคัญของ โครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560
	<p>ส 2.1 ม.4-6/1 วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก</p> <p>ส 3.1 ม.4-6/4 วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข</p> <p>ส 3.2 ม.4-6/1 อธิบายบทบาทของรัฐบาลด้านนโยบายการเงินการคลังในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ</p> <p>ส 4.1 ม.4-6/1 ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ</p> <p>ส 4.2 ม.4-6/1 วิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก</p> <p>ส 4.2 ม.4-6/2 วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน</p> <p>ส 4.3 ม.4-6/3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทยซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน</p> <p>5.1 ม.4-6/2 วิเคราะห์อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาทางกายภาพหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทยและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สอดคล้องกับ จิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560
	ส 5.1 ม.4-6/4 ประเมินการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติในโลกว่าเป็นผลมาจากการกระทำของ มนุษย์และหรือธรรมชาติ
<p>3. การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness)</p> <p>การรับรู้ถึงสภาพปัญหาทางสังคมของ นักเรียนจนนำไปสู่ความปรารถนาที่จะมี ส่วนร่วมในการสนับสนุน แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นเพื่อให้เกิดแนวทางในการปรับปรุง พัฒนานำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น</p>	<p>ส 1.1 ม.4-6/22 เสนอแนวทางการจัดกิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและ พัฒนาสังคม</p> <p>ส 2.1 ม.4-6/4 ประเมินสถานการณ์สิทธิ มนุษยชนในประเทศไทยและเสนอแนวทางพัฒนา</p> <p>ส 2.2 ม.4-6/1 วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญ ในประเทศจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ พร้อมทั้งเสนอ แนวทางแก้ไข</p> <p>ส 2.1 ม.4-6/3 ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของ ประเทศชาติ และสังคมโลก</p> <p>ส 2.2 ม.4-6/4 เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมใน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ</p> <p>ส 3.1 ม.4-6/4 วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจใน ชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข</p> <p>ส 4.3 ม.4-6/5 วางแผนกำหนดแนวทางและการ มีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรม ไทย</p> <p>ส 5.2 ม.4-6/3 ระบุแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560
<p>4. การร่วมมือ (Collaborative Consciousness)</p> <p>ความรู้สึกรักของนักเรียนในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการสนทนาโต้แย้ง แบ่งปันความรู้และประสบการณ์ เห็นความสำคัญของการคิดแก้ปัญหาาร่วมกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง สามารถวางแผนและตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนานำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น</p>	<p>ส 1.2 ม.4-6/3 แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็น ศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/22 เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม</p> <p>ส 2.2 ม.4-6/2 เสนอแนวทางทางการเมืองการปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจและการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ</p> <p>ส 2.2 ม.4-6/4 เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ</p> <p>ส 3.1 ม.4 - 6/4 วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข</p> <p>ส 4.3 ม.4-6/5 วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย</p> <p>ส 5.2 ม.4-6/2 ระบุมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา บทบาทขององค์การและการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม</p> <p>ส 5.2 ม.4-6/5 มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิตตามแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560
<p>5. การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness)</p> <p>การก้าวข้ามความรู้สึกส่วนตัวและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของนักเรียนผ่านการเสนอแนะความต้องการจำเป็นโดยการเป็นกระบอกเสียง พูด และแสดงออกเพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญถึงสภาวะการณ์ทางสังคม</p>	<p>ส 1.1 ม.4-6/21 วิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่น ๆ และชักชวน ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน</p> <p>ส 2.1 ม.4-6/3 ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก</p> <p>ส 1.2 ม.4-6/5 สัมมนาและเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถืออันส่งผลถึงการพัฒนาตน พัฒนาชาติและโลก</p> <p>ส 2.2 ม.4-6/2 เสนอแนะแนวทางทางการเมืองการปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจและการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ</p> <p>ส 5.2 ม.4-6/2 ระบุมาตรการป้องกันและแก้ไข ปัญหา บทบาทขององค์การและการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p>

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางสังคมซึ่งไม่พบผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยตรง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 งานวิจัยในประเทศ

สุภัทรา ภูษิตรัตน์าวลี (2547) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเชิงสำรวจและการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจคือนิสิตระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรุ่นปีการศึกษา 2547 จำนวน 342 คน ผลการวิจัย 1) โดยเฉลี่ยแล้วนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกต่อสังคมในระดับสูง 2) ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำคัญมี 9 ตัว เรียงตามลำดับคือ กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน ความสนใจในการทำกิจกรรมแบบอย่างจากบุคคลสำคัญ แบบอย่างจากบิดามารดา สถานภาพของครอบครัว และภูมิลำเนาตัวแปรทั้ง 9 ตัวร่วมกันอธิบายแปรปรวนของจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้ร้อยละ 51.5

อ้อมฤดี วีระกะลัสและธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2555: 190) ได้มีการศึกษาการมองโลกของเยาวชนชายที่ถูกคุมประพฤติ โดยมีการศึกษาในด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ถูกคุมประพฤติผลปรากฏว่าพบว่า ในด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เพราะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเยาวชนที่ถูกคุมประพฤติซึ่งอาจมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตน้อยอาจแก้ไขปัญหาโดยไม่มีการประเมินถึงสาเหตุและผลกระทบของปัญหาอย่างรอบคอบไม่สามารถที่จะหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาได้เพราะขาดความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา เมื่อเกิดปัญหาพร้อมกันหลายอย่างจึงไม่สามารถที่จะเลือกจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ในด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

มูลนิธิเพื่อคนไทย (2557) ทำการศึกษาในหัวข้อเสียงเยาวชนไทย เยาวชนที่มีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวม จากโครงการ “คนไทยมอเน็ตอร์” ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการ สัมภาษณ์เยาวชนแบบตัวต่อตัว จำนวนทั้งหมด 4,000 คน ซึ่งกำหนดช่วงอายุคือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี - 24 ปี ดำเนินการเก็บข้อมูลจากเยาวชนใน 21 จังหวัด จากการศึกษาพบว่า เยาวชนมีความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวมค่อนข้างจำกัด และเยาวชนมีความเข้าใจในหน้าที่ของพลเมืองดีไม่มากนักและ

จำนวนมากกว่าร้อยละ 90 ของเยาวชนนั้นความหมายของ “ความดี” จำกัดอยู่กับเรื่องของ “น้ำใจ” ในด้านการมีส่วนร่วมเยาวชนยังคงมีความคิดที่พร้อมจะลงมือทำ แต่ยังไม่แน่ใจว่าสามารถทำได้ซึ่งเยาวชนแสดงออกถึงความพร้อมและความต้องการที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงและพัฒนาประเทศ ด้วยความหวังที่จะเห็นประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นในอนาคต แต่เชื่อว่าตนเองยังเด็กเกินไปที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และไม่ทราบว่าตนเองสามารถช่วยเปลี่ยนแปลงประเทศได้อย่างไรบ้าง โดยเยาวชนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 97 กล่าวว่าตนเองยังไม่ได้ทำทุกอย่างที่สามารถทำได้เพื่อช่วยเปลี่ยนแปลงประเทศไทย

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมในประเทศผู้วิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในสังคมซึ่งไม่ได้หมายถึงจิตสำนึกทางสังคมโดยตรงและวิจัยที่ทำการศึกษาด้านจิตสำนึกทางสังคมส่วนใหญ่จะทำการศึกษากับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและพบว่า มีระดับของจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับสูงแต่ยังไม่ถึงงานวิจัยที่วัดระดับของจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Grosz, Kraus, Sullivan and Das (2002) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของบรรทัดฐานทางสังคมและจิตสำนึกทางสังคมที่ส่งผลต่อการทำงานร่วมกัน โดยงานวิจัยศึกษาและตรวจสอบผลกระทบของปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและการทำงานของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในสังคมเดียวกันและมีความสอดคล้องในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจุดประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้คือ การเปรียบเทียบผลกระทบของบรรทัดฐานทางสังคมที่ส่งผลต่อจิตสำนึกทางสังคม พบว่า บรรทัดฐานทางสังคมส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงออกผ่านทางสิ่งแวดล้อมรอบตัว และพฤติกรรมเหล่านั้นส่งผลให้จิตสำนึกทางสังคมเพิ่มและลดลงตามบรรทัดฐานทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง เช่น ความอ่อนไหวในเรื่องราวของบุคคลรอบข้าง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และแรงจูงใจในการทำประโยชน์ต่อส่วนร่วม โดยที่หากสังคมของกลุ่มตัวอย่างนั้นมีการมีนัยเชิงบวกในการอยู่ร่วมกันก็จะส่งผลให้จิตสำนึกทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างลดน้อยลงเช่นกัน

Arita (2003) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเติบโตของชนชั้นกลางและจิตสำนึกทางสังคมในประเทศเกาหลี โดยงานวิจัยได้ทำการศึกษาความสอดคล้องของชนชั้นกลางว่ามีการเติบโตเพิ่มขึ้นมาน้อยเพียงใดและมีการสำรวจว่าชนชั้นกลางในเกาหลีมีการพัฒนาด้านจิตสำนึกทางสังคมที่เกิดจากปัจจัยใดซึ่งงานวิจัยได้ใช้แบบสำรวจในด้านการปกครอง การมีส่วนร่วมในนโยบาย และการเสนอแนวทางการพัฒนาในกลุ่มคนชนชั้นกลางซึ่งผลสำรวจปรากฏว่ากลุ่มคนชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษาในมหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกทางสังคมที่ก้าวหน้ามากที่สุด

Stevenson (2006: 1-8) ทำการศึกษาความสอดคล้องของขนาดของโรงเรียนกับผลลัพธ์ของนักเรียนในรัฐเซาท์แคโรไลนา ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับขนาดโรงเรียนที่มีความสอดคล้องกับกระบวนการจัดการที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทั้งในด้านความรู้ ทักษะด้านต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งผลปรากฏว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่มีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมไปถึงการศึกษาต่อในระดับสูงโดยงานวิจัยพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีทรัพยากรที่สามารถสร้างกิจกรรมในการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมนอกหลักสูตร จึงทำให้นักเรียนมีแนวคิดและความภาคภูมิใจในตนเอง และเพิ่มโอกาสของนักเรียนในการเรียนรู้และเติบโตซึ่งทั้งหมดนี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดผลลัพธ์ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่

Cech (2010) ได้ทำการศึกษางานวิจัยจิตสำนึกทางสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะยาว ของนักศึกษาวิศวกรรมสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (MIT) โดยใช้โปรแกรมการพัฒนาในด้านการรับรู้ความสำคัญของการพัฒนาโปรแกรมรวมถึงการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม โดยใช้ระยะเวลา 4 ปีในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งใช้สถิติแบบถดถอยในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ระดับ (1 = ไม่สำคัญ ถึง 5 = สำคัญมาก) และมีการสำรวจจิตสำนึกทางสังคมออกเป็น 4 หัวข้อได้แก่ “มีส่วนร่วมในการปรับปรุงสังคม” “ความกระตือรือร้นที่มีต่อชุมชน” “มีส่วนในการส่งเสริมความเข้าใจทางเชื้อชาติ” “มีความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่น” จากงานวิจัยสามารถสรุปได้ว่าหลังจากที่นักศึกษาได้รับการพัฒนาด้านวิชาชีพและจิตสำนึกทางสังคมในระยะเวลาที่ผ่านมาส่งผลให้ผลการพัฒนาทั้งสองด้านอยู่ในระดับสำคัญ

Mendrek (2015) ได้ทำการวิจัยในการพิจารณาเพศและการศึกษาเพศที่มีความเกี่ยวข้องในระบบประสาท โดยงานวิจัยพบว่าผู้ชายและผู้หญิงจะมีความเหมือนกันมากกว่าความแตกต่าง และแท้จริงเพศชายและเพศหญิงมีความคล้ายคลึงอย่างสมเหตุสมผล ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างสมองหรือการทำงานของรับรู้ แต่ก็มี ความแตกต่างเล็กน้อย อาทิ ความผิดปกติทางระบบประสาท และจิตเวชบางอย่าง เช่น โรคปลอกประสาทเสื่อมแข็ง ออทิสติก อารมณ์ และโรควิตกกังวล แต่ทางด้านการคิด วิเคราะห์รวมถึงความเข้าใจในด้านสังคมและวัฒนธรรมทั้งเพศหญิงและเพศชายสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้นได้อย่างง่ายดายเช่นเดียวกัน

Jamwal and Jain (2018) ได้ศึกษาความเกี่ยวข้องของจิตสำนึกทางสังคมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของทักษะชีวิตในระบบอุดมศึกษาของอินเดีย งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจความเกี่ยวข้องของจิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในช่วงอายุ 18-21 ปี โดยใช้แบบสำรวจทั้งหมด 102 ข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 28.4 เปอร์เซ็นต์ เชื่อว่าการมีจิตสำนึกทางสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญมากและจำนวน 62.7 เปอร์เซ็นต์ เชื่อว่าทุกคนต้องมีจิตสำนึกทางสังคมเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคม โดยจำนวน 2.9 เปอร์เซ็นต์ ของผู้ตอบแบบสอบถามยังคงเชื่อว่าจิตสำนึกทางสังคม

ไม่จำเป็นต้องใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยผลการสอบถามทราบได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามตระหนักได้ถึงความจำเป็นในการเข้าสังคม โดยการเรียนรู้และการมีจิตสำนึกทางสังคมเป็นส่วนสำคัญในการนำไปสู่การพัฒนาสังคมในภาพรวม

Grauer (2018) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบโรงเรียนขนาดเล็กเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ในสหรัฐอเมริกา โดยพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีความปลอดภัยและการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มเล็กมีศักยภาพและสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็กได้ดีกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่ในบางมุมมองโรงเรียนขนาดใหญ่สามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลาย มีโปรแกรมการเรียนสอนที่สนองต่อความต้องการนักเรียนมากกว่า จึงทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนความคิดจากผู้คนสังคมขนาดใหญ่ที่มีความหลากหลายทางด้านสังคม เชื้อชาติ ศาสนาจนทำให้โรงเรียนขนาดใหญ่สามารถสร้างสังคมที่ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในด้านสังคมที่แตกต่างได้ดีมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก

Council of Europe (2019: 32-40) ได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ (Exploring Gender and Gender Identity) โดยระบุว่า ในสังคมผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ มุมมองเพศของตนเอง รวมถึงการรับรู้ในอัตลักษณ์และสิทธิเกี่ยวกับเพศของพวกเขา โดยการสำรวจพบว่าพวกเขาสามารถแยกแยะว่าใครเป็นเพศอะไรจากการมองผ่านรูปลักษณ์ทางกายภาพ แต่เมื่อทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม สามารถมองเห็นได้ว่าทุกเพศสามารถแสดงความคิดเห็น ตระหนักถึงปัญหาในสังคม และพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเหมือนกัน ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าเพศสามารถระบุได้จากรูปลักษณ์ภายนอกแต่แนวคิดหรือความคิดมีความไม่แตกต่างกัน

Robb (2021) ได้ทำการสำรวจและพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมผ่านการสร้างโปรแกรม IoT ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้การออกแบบตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้กรณีศึกษา (Case Study) และวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสำรวจการเรียนรู้ IoT และการมีจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษา 10 คน โดยใช้ระยะเวลาการอบรม 5 วันผลการวิจัยเผยให้เห็นว่า จิตสำนึกทางสังคมได้รับการพัฒนาผ่านโปรแกรมที่สร้างขึ้น โดยในด้านความรู้ ความเข้าใจในสังคมของผู้เข้าร่วม ตลอดจนการมีส่วนร่วมและการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาในสังคมอย่างมีเหตุและผลอยู่ในระดับที่สูงขึ้นหลังการประเมินจิตสำนึกทางสังคมในโปรแกรมการเรียนรู้ IoT

Vlasova (2021) บทความกล่าวถึงงานวิจัยกระบวนการศึกษาศิลปะที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ การกำหนดศักยภาพทางการศึกษาของเทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อเสริมสร้างทิศทางการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมของผู้เรียนในโปรแกรมการเรียนวาดรูป โดยได้เริ่มพัฒนากระบวนการสอนผ่านการให้ความรู้เบื้องต้นสู่ทักษะและความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์นวัตกรรม (Abilities of Innovative

Critical Thinking) ผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และศิลปะในพื้นที่วัฒนธรรมแห่งชาติ โดยผลการวิเคราะห์พบว่า กระบวนการสอนสามารถพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมของผู้เรียนในระดับสูงขึ้นไป และยังมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางสังคมของผู้เรียนซึ่งมีส่วนช่วยในการปรับตัวของนักเรียนให้เข้ากับกิจกรรมทางวิชาชีพของผู้เรียนในอนาคต

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมในต่างประเทศ พบว่า งานวิจัยโดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมผ่านการทำกิจกรรม ฝึกอบรม และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมกับตัวแปรด้านอื่น ๆ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีความหลากหลายทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และวัยทำงาน แบบทดสอบหรือแบบวัดจิตสำนึกทางสังคม เครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยส่วนใหญ่จะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าหรือเป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการและแบบสัมภาษณ์ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางสังคม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) และใช้วิธีการศึกษาแบบสำรวจ (Survey) โดยมีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เป็นหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มี 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. การกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ
2. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 2 การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. การกำหนดประชากรและตัวอย่างการวิจัย
2. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. การกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ

1.1 ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 7 คน ตามเกณฑ์ดังนี้

1.1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตสำนึกทางสังคม จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) นักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมหรือ
- 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตหรือมีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไปหรือเป็นครูหรือศึกษานิเทศก์ที่มีวิทยฐานะตั้งแต่ชำนาญการพิเศษขึ้นไปโดยปรากฏผลการเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง ดังรายชื่อในภาคผนวก ก

2. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยขั้นตอนของการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

- 2.1 ศึกษาความหมายจิตสำนึกทางสังคม จากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 ศึกษาตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560
- 2.3 วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560
- 2.4 นำผลวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติม
- 2.5 นำผลวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- 2.6 นำผลวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คนที่มีความเชี่ยวชาญด้านจิตสำนึกทางสังคมและด้านสังคมศึกษาประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างคำนิยามกับตัวชี้วัด

ที่ต้องการวัดซึ่งแบบประเมินเป็นลักษณะแบบประเมินปลายเปิดและแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับโดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.7 คัดเลือกตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคม โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดที่มีคุณภาพควรมีคะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 4 ขึ้นไปหรือระดับมากขึ้นไปซึ่งแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้เป็นแบบวัดมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับโดยผู้วิจัยได้กำหนดเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับเนื่องจากต้องการทราบทิศทางความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีความเหมาะสมและสามารถยอมรับได้จึงจะถือว่าตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นมีความสอดคล้องและเหมาะสมสามารถนำไปพัฒนาเป็นแบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้ โดยใช้เกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมาก

คะแนน 3 หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใช้ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าฐานนิยม (Mode) เนื่องจากคุณสมบัติของค่ามัธยฐานและฐานนิยมจะไม่ถูกรบกวนกระทบกระเทือนจากค่าปกติหรือเมื่อมีข้อมูลค่าใดค่าหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปและค่าฐานนิยมเป็นค่าสถิติที่ใช้วัดตำแหน่งส่วนกลางเพียงค่าเดียวที่ใช้ได้กับข้อมูลเชิงคุณภาพ และใช้ได้ดีเมื่อจุดประสงค์มุ่งศึกษาสิ่งที่คนเห็นพ้องกันมาก (มัลลิกา บุณนาค, 2555: 48)

2.8 นำผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไปพัฒนาเป็นแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้วิจัยติดต่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

3.2 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบประเมิน เพื่อส่งถึงผู้เชี่ยวชาญโดยแจ้งวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและได้นัดหมายในการรับแบบประเมินกลับคืน

3.3 ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบประเมินทั้งหมดจากผู้เชี่ยวชาญจากนั้นทำการปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาแบบสอบถามต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าความถี่ (Frequency) ในการคำนวณ

ระยะที่ 2 การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. การกำหนดประชากรและตัวอย่างการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2565 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 67 โรงเรียน จำนวน 52,995 คน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 52 โรงเรียน จำนวน 58,490 คน รวมทั้งสิ้น 111,485 คน ข้อมูล ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2565 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของตัวอย่างจากตารางแสดงขนาดตัวอย่างสำหรับการศึกษาสัดส่วนประชากรของศิริชัย กาญจนวาสี ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และดิเรก ศรีสุข (2551: 132) ได้เสนอไว้ว่า ขนาดประชากรจำนวนมากกว่า 100,000 คนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมรับให้ความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน $\pm 5\%$ จะต้องใช้กลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดจำนวน 400 คนเนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามตามความสนใจของผู้ตอบซึ่งมีโอกาสได้รับการตอบกลับแบบสอบถามไม่ครบหรือแบบสอบถามมีการตอบกลับไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงเพิ่มจำนวนแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลมากกว่าจำนวนที่คำนวณได้อีกร้อยละ 20 ตามสูตรประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คาดว่าจะหายไปของ Lameshow Hosmer Klar และ Lwanga (1990: 63) ดังนั้นขนาดตัวอย่างจึงเท่ากับ 480 คน ผู้วิจัยจึงได้ส่งแบบสอบถามไปจำนวน 480 ฉบับและได้รับตอบกลับคืนมาจำนวน 473 ฉบับ

วิธีการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ดังนี้

1.2.1 สุ่มตัวอย่างตามขนาดของโรงเรียนโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบ่งตามขนาดของโรงเรียนจากจำนวนประชากร ดังนี้

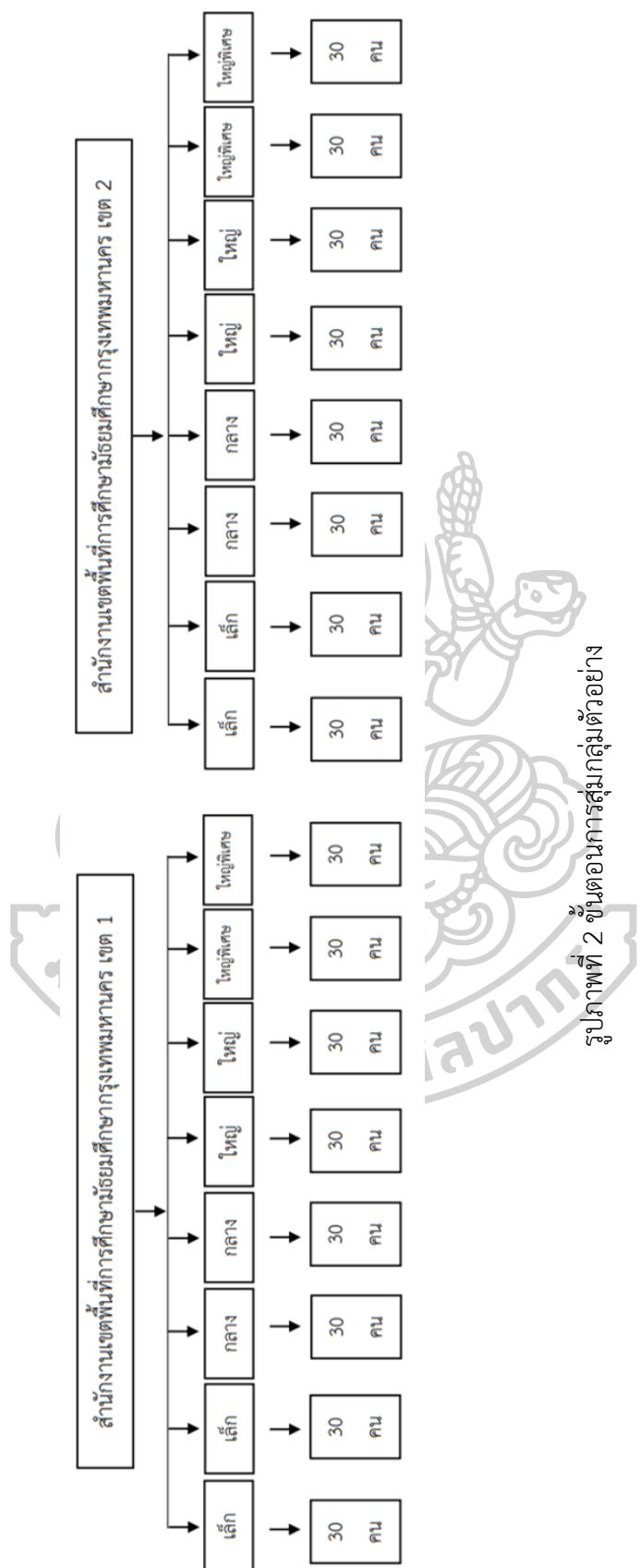
- โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนน้อยกว่า 500 คน
- โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 500 - 1,499 คน
- โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 1,500 - 2,499 คน
- โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนที่มีนักเรียน 2,500 คนขึ้นไป

1.2.2 สุ่มตัวอย่างตามกลุ่มโรงเรียนโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เลือกโรงเรียนตามขนาดของโรงเรียนจำนวนประเภทละ 2 โรงเรียน

1.2.3 สุ่มตัวอย่างนักเรียนโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดจำนวน 400 คนและเพื่อให้อัตราการตอบกลับเป็นไปตามการคำนวณตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมาโรงเรียนละ 30 คน แบ่งออกเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 คน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 10 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 480 คน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง

ขนาดโรงเรียน	ที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวน				กลุ่มตัวอย่าง
			ม.4	ม.5	ม.6	รวม	
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1							
โรงเรียนขนาดเล็ก	1	อุบลรัตนราชกัญญาราช-วิทยาลัย กรุงเทพมหานคร	58	55	71	184	30
	2	วัดน้อยนพคุณ	65	33	45	143	30
โรงเรียนขนาดกลาง	3	มหารรถนพาราม	199	177	170	546	30
	4	มัธยมวัดนายโรง	153	163	172	488	30
โรงเรียนขนาดใหญ่	5	ราชวินิต มัธยม	342	300	326	968	30
	6	ชินโรสวิทยาลัย	271	257	266	794	30
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	7	โยธินบูรณะ	678	691	634	2,003	30
	8	รัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน	527	531	553	1,611	30
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2							
โรงเรียนขนาดเล็ก	1	เจ้าพระยาวิทยาคม	76	58	39	173	30
	2	พุทธจักรวิทยา	39	26	9	74	30
โรงเรียนขนาดกลาง	3	พระโขนงพิทยาลัย	253	252	247	752	30
	4	ปทุมคงคา	309	235	209	753	30
โรงเรียนขนาดใหญ่	5	รัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน	378	340	348	1,066	30
	6	นนทรีวิทยา	240	256	325	821	30
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	7	มัธยมวัดหนองจอก	435	421	380	1,236	30
	8	เศรษฐบุตรบำเพ็ญ	486	505	459	1,450	30
รวมทั้งสิ้น			4,501	4,316	4,247	13,064	480

2. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยขั้นตอนของการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 นำผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมที่เชื่อมโยงกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้แบบสอบถามที่มีข้อคำถาม จำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศและโรงเรียน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และกรอกรายละเอียดข้อมูล จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 2 จิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ การฟังตัว การสะท้อนตนเอง การมีส่วนร่วม การร่วมมือ และการเป็นกระบอกเสียง จำนวน 71 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยผู้วิจัยดำเนินการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งฉบับแล้วแปลงเป็นระดับจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเชิงคุณภาพที่มีการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 103)

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมมากที่สุด
3.51 – 4.50	นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมมาก
2.51 – 3.50	นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมปานกลาง
1.51 – 2.50	นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมน้อย
1.00 – 1.50	นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมน้อยที่สุด

2.2 นำแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติมซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

2.2.1 ควรตัดข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถคาดการณ์ผลได้ชัดเจนหรือข้อคำถามที่ชี้แจงถึงพฤติกรรมในลักษณะทางลบเนื่องจากไม่สามารถจำแนกนักเรียนที่มีจิตสำนึกทางสังคมที่แตกต่างกันได้

2.2.2 ควรตัดคำที่แสดงถึงความถี่ของพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น “เสมอ” “เป็นประจำ” ออกจากข้อความที่แสดงรายละเอียดจิตสำนึกทางสังคมเนื่องจากเป็นคำบ่งชี้ระดับการแสดงผลพฤติกรรม ซึ่งนักเรียนจะต้องเป็นผู้ประเมินความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ๆ ในช่องมาตราส่วนประมาณค่าที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมอยู่แล้ว

2.2.3 ควรจัดเรียงลำดับความสำคัญของพฤติกรรมใกล้ตัวและพฤติกรรมที่แสดงออกต่อชุมชนเพื่อให้แต่ละระดับให้เป็นไปตามความเหมาะสม

2.3 นำแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.4 นำแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องของคุณลักษณะที่ต้องการศึกษากับข้อความ ครอบคลุมของคุณลักษณะที่ต้องการศึกษาและความเป็นปรนัยของการใช้ภาษา โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด (Item Objective Congruence : IOC) โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อความที่มีคุณภาพควรมีดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงจะถือว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับโครงสร้างและนิยามที่ต้องการวัด โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ดังนี้

+1 หมายถึง ข้อความสอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด

ทั้งนี้ผลที่ได้จากการตรวจหาค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่า ข้อความที่ใช้ในการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งข้อความมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ และสามารถสรุปข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

2.4.1 ควรพิจารณาปรับหรือตัดข้อความที่แสดงจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในแต่ละด้านที่มีเนื้อหาคล้ายกัน

2.4.2 ควรปรับสำนวนภาษาที่ใช้ในการสร้างข้อความให้สื่อความหมายถึงจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายให้มีความชัดเจนและครอบคลุม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อคำถามก่อนและหลังการปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	ข้อคำถาม	รายละเอียดข้อคำถาม
17	เดิม	ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมทำให้ฉันมีค่านิยมที่เหมือนและแตกต่างจากคนบางกลุ่ม
	ปรับแก้ไข	ฉันคิดว่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในพื้นที่ที่ฉันอาศัยอยู่ส่งผลให้ฉันมีค่านิยมที่เหมือนและ/หรือแตกต่างจากคนบางกลุ่ม
19	เดิม	ศาสนาส่งผลให้ฉันและคนในสังคมมีความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติที่แตกต่างกัน
	ปรับแก้ไข	ความเชื่อ ค่านิยม และศาสนาส่งผลให้ฉันและคนในสังคมมีทัศนคติและความคิดที่แตกต่างกัน
34	เดิม	ฉันปรารถนาที่จะติดตามการดำเนินงานของการเมืองในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ
	ปรับแก้ไข	ฉันจะติดตามการดำเนินงานการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของหน่วยงานในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ
39	เดิม	ถ้ามีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ฉันจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ
	ปรับแก้ไข	ถ้ามีกิจกรรมการพัฒนาอาชีพที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ฉันจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ
53	เดิม	ฉันกำหนดแบบแผนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้น
	ปรับแก้ไข	ฉันนำแนวคิดทางศาสนามาเป็นหลักในการกำหนดแบบแผนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้น

2.5 นำแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัยและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

2.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Tryout) โดยดำเนินการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2.7 นำแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้จากการนำไปทดลองใช้มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับที่ไม่รวมค่าของข้อนั้นและ

วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ตั้งแต่ 0.20 – 0.80 และค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นมีคุณภาพ และสามารถใช้ศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้ทั้งนี้พบว่าข้อคำถามทั้งหมด 71 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.51 – 0.80 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 ดังรายละเอียดในภาคผนวก ค

2.8 นำแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพนำไปจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้วิจัยติดต่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

3.2 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อส่งถึงผู้บริหารโรงเรียนโดยแจ้งวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล

3.3 ผู้ประสานงานในแต่ละโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้และได้นัดหมายเวลาประมาณ 3 สัปดาห์ให้ผู้วิจัยไปปรับแบบสอบถามกลับคืน

3.4 ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและดำเนินการสรุปจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับการตอบรับกลับมา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน Independent Samples t-test และ One-way ANOVA กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยายและใช้วิธีการศึกษาแบบสำรวจ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุผลวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ตอนที่ 2 การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้แบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาความหมายจิตสำนึกทางสังคม จากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 นำมาวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตสำนึกทางสังคมและ/หรือด้านสังคมศึกษาประเมินจำนวน 7 คน ได้มาโดยการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) พบว่า

1. ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 คน ได้พิจารณาความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ผลการประเมินดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560	มรรยฐาน	ฐานนิยม	ความถี่	ระดับความสอดคล้อง
1. การฝังตัว (Embedded Social Consciousness)	ส 1.1 ม.4-6/13 วิเคราะห์หลักธรรมในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ	5	5	5	มากที่สุด
การรับรู้ของนักเรียนที่สะท้อนถึงการกระทำของตนเองที่ส่งผลกระทบต่อคนรอบข้างสามารถพิจารณาปฏิกริยาตอบสนองของบุคคลในสังคม ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติทางสังคม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผลพร้อมยอมรับมุมมองที่หลากหลาย	ส 1.1 ม.4-6/18 ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของค่านิยมจริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันของศาสนิกชนศาสนาต่าง ๆ เพื่อจัดความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข	5	5	6	มากที่สุด
	ส 1.1 ม.4-6/20 สวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐานหรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	5	5	6	มากที่สุด
	ส 2.1 ม.4-6/2 วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	5	5	6	มากที่สุด
	ส 3.1 ม.4-6/4 วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข	5	5	6	มากที่สุด
	ส 4.2 ม.4-6/2 วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน	5	5	6	มากที่สุด
	ส 5.1 ม.4-6/3 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยและทวีปต่าง ๆ	5	5	6	มากที่สุด
	ส 5.2 ม.4-6/1 วิเคราะห์สถานการณ์และวิกฤตการณ์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและโลก	5	5	6	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวมระดับการฝังตัว	5	5		มากที่สุด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560	ม ธ ย ฐ า น	ส า น ิ ย ม	ค ว า ม ถ ึ บ	ระ ด บ ค ว า ม ส อด ค ล ็ ง
2. การสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness) การสะท้อนประสบการณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคมของตนเองซึ่งเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขพฤติกรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมองเห็นและเรียนรู้ที่จะจัดการอคติและความรู้สึกของตนจนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างปกติสุข	ส 1.1 ม.4-6/8 วิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพในพระพุทธรศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	5	5	6	มากที่สุด
	ส 1.1 ม.4-6/10 วิเคราะห์พระพุทธรศาสนาในการฝึกตนไม่ให้ประมาท มุ่งประโยชน์และสันติภาพบุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	5	5	6	มากที่สุด
	ส 1.1 ม.4-6/16 เชื่อมั่นต่อผลของการทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์	5	5	7	มากที่สุด
	ส 1.1 ม.4-6/19 เห็นคุณค่า เชื่อมั่น และมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.1 ม.4-6/2 วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.1 ม.4-6/1 วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก	5	5	7	มากที่สุด
	ส 3.1 ม.4-6/4 วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข	5	5	6	มากที่สุด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความถี่	ระดับ ความ สอดคล้อง
	ส 3.2 ม.4-6/1 อธิบายบทบาทของรัฐบาล ด้านนโยบายการเงินการคลังในการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ	5	5	6	มากที่สุด
	ส 4.2 ม.4-6/1 วิเคราะห์อิทธิพลของอารย ธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลก ตะวันออกกับโลกตะวันตกที่มีผลต่อ พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก	5	5	6	มากที่สุด
	ส 4.2 ม.4-6/2 วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญ ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทาง สังคม เศรษฐกิจและการเมือง เข้าสู่โลก สมัยปัจจุบัน	5	5	7	มากที่สุด
	ส 4.3 ม.4-6/3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริม ความสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาไทย และ วัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุค ปัจจุบัน	5	5	7	มากที่สุด
	ส 5.1 ม.4-6/2 วิเคราะห์อิทธิพลของสภาพ ภูมิศาสตร์ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาทางกายภาพ หรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก	5	5	7	มากที่สุด
	ส 5.1 ม.4-6/4 ประเมินการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติในโลกว่าเป็นผลมาจากการ กระทำของมนุษย์และหรือธรรมชาติ	5	5	7	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวมระดับการสะท้อนตนเอง	5	5	■	มากที่สุด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560	มัธยมศึกษา ฐานนิยม	ฐานนิยม ความดี	ระดับ ความ สอดคล้อง	
3. การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness) การรับรู้ถึงสภาพปัญหาทางสังคมของนักเรียนจนนำไปสู่ความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในการสนับสนุน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้เกิดแนวทางในการปรับปรุงพัฒนานำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น	ส 1.1 ม.4-6/22 เสนอแนวทางการจัดกิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.1 ม.4-6/4 ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และเสนอแนวทางการพัฒนา	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.2 ม.4-6/1 วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.1 ม.4-6/3 ปฏิบัติตนและมีส่วนร่วมสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.2 ม.4-6/4 เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	5	5	7	มากที่สุด
	ส 3.1 ม.4-6/4 วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข	5	5	7	มากที่สุด
	ส 4.3 ม.4-6/5 วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย	5	5	7	มากที่สุด
	ส 5.2 ม.4-6/3 ระบุแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก	5	5	7	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวมระดับการมีส่วนร่วม	5	5		มากที่สุด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560	ม ธ ย ฐ า น	ส า น ิ ย ม	ค ว า ม ถ ึ บ	ร ะ ด ี บ ค ว า ม ส อด ค ล ็ ง
4. การร่วมมือ	ส 1.2 ม.4-6/3 แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ ตนนับถือ	5	5	6	มากที่สุด
(Collaborative Consciousness) ความรู้สึกรักของนักเรียนที่เป็น ส่วนหนึ่งทางสังคมนำไปสู่การ มีส่วนร่วมทางสังคมไม่ว่าจะเป็น การสนทนาโต้แย้ง แบ่งปัน ความรู้และประสบการณ์ เห็น ความสำคัญของการคิดแก้ปัญหา ร่วมกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง สามารถ วางแผนและตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา นำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น	ส 1.1 ม.4-6/22 เสนอแนวทางการจัด กิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการ แก้ปัญหาและพัฒนาสังคม	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.2 ม.4-6/2 เสนอแนวทางการเมือง การปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจ และการ ประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.2 ม.4-6/4 เสนอแนวทางและมีส่วน ร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	5	5	7	มากที่สุด
	ส 3.1 ม.4 - 6/4 วิเคราะห์ปัญหาทาง เศรษฐกิจในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ไข	5	5	7	มากที่สุด
	ส 4.3 ม.4-6/5 วางแผนกำหนดแนวทาง และการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ไทยและวัฒนธรรมไทย	5	5	7	มากที่สุด
	ส 5.2 ม.4-6/2 ระบุมาตรการป้องกันและ แก้ไขปัญหา บทบาทขององค์กรและการ ประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและ นอกประเทศเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม	5	5	7	มากที่สุด
	ส 5.2 ม.4-6/5 มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และการดำเนินชีวิตตามแนวทางการ อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืน	5	5	7	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวมระดับการร่วมมือ	5	5		มากที่สุด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560	มัธยมศึกษา	ฐานนิยม	ความถี่	ระดับความสอดคล้อง
5. การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness) การก้าวข้ามความรู้สึกส่วนตัวและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของนักเรียน ผ่านการเสนอแนะความต้องการจำเป็น โดยการเป็นกระบอกเสียง พูด และแสดงออกเพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญถึงสภาวะการณ์ทางสังคม	ส 1.1 ม.4-6/21 วิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่น ๆ และชักชวน ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.1 ม.4-6/3 ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก	5	5	7	มากที่สุด
	ส 1.2 ม.4-6/5 สัมมนาและเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ อันส่งผลถึงการพัฒนาตน พัฒนาชาติและโลก	5	5	7	มากที่สุด
	ส 2.2 ม.4-6/2 เสนอแนวทางทางการเมืองการปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจ และการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ	5	5	7	มากที่สุด
	ส 5.2 ม.4-6/2 ระบุมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหา บทบาทขององค์กรและการประสานความร่วมมือทั้งในประเทศและนอกประเทศเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	5	5	7	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวมระดับการเป็นกระบอกเสียง	5	5		มากที่สุด
	ภาพรวม	5	5		มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่าจิตสำนึกทางสังคมมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ฐานนิยม = 5, มัธยมศึกษา = 5) เมื่อจำแนกตามระดับจิตสำนึกทางสังคม ผลปรากฏ ดังนี้

จิตสำนึกทางสังคมในระดับการฝังตัว (Embedded Social Consciousness) มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด (ฐานนิยม = 5, มัธยมศึกษา = 5)

จิตสำนึกทางสังคมในระดับการสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness) มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 14 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด (ฐานนิยม = 5, มัธยฐาน = 5)

จิตสำนึกทางสังคมในระดับการมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness) มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด (ฐานนิยม = 5, มัธยฐาน = 5)

จิตสำนึกทางสังคมในระดับการร่วมมือ (Collaborative Consciousness) มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด (ฐานนิยม = 5, มัธยฐาน = 5)

จิตสำนึกทางสังคมในระดับการเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness) มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 ตัวชี้วัด อยู่ในระดับมากที่สุด (ฐานนิยม = 5, มัธยฐาน = 5)

ตอนที่ 2 การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักเรียนหญิง จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 60.25 นักเรียนชาย จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 39.75 และเมื่อพิจารณาขนาดของโรงเรียนที่กำลังศึกษาพบว่า เป็นโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 19.24 โรงเรียนขนาดกลางจำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 26.64 โรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 26.85 และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและค่าร้อยละของนักเรียนมัธยมศึกษาจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n = 473)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 เพศชาย	188	39.75
1.2 เพศหญิง	285	60.25
2. ขนาดโรงเรียน		
2.1 ขนาดเล็ก	91	19.24
2.2 ขนาดกลาง	126	26.64
2.3 ขนาดใหญ่	127	26.85
2.4 ขนาดใหญ่พิเศษ	129	27.27

ตอนที่ 2 จิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 473 คน โดยจำแนกตามระดับจิตสำนึกทางสังคมแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 1) การฝังตัว 2) การสะท้อนตนเอง 3) การมีส่วนร่วม 4) การร่วมมือ 5) การเป็นกระบอกเสียง ตามรายละเอียดในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำแนกตามระดับ

จิตสำนึกทางสังคม	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
การฝังตัว	3.87	0.84	มาก	1
1. ฉันรับรู้บทบาทของตนเองที่มีในสังคม	3.97	0.79	มาก	7
2. ฉันทำความเข้าใจทัศนคติของผู้คนที่มีความแตกต่างกันในสังคม	4.01	0.76	มาก	5
3. ฉันปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ	4.08	0.77	มาก	4
4. ฉันนำหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมต่อชีวิตประจำวันมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน	3.66	0.80	มาก	10
5. ฉันยอมรับว่าการกระทำของตนเองส่งผลกระทบต่อผู้อื่น	3.58	0.97	มาก	13
6. ฉันรับรู้ว่าการบริโภคของตนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรซึ่งส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง	3.62	0.92	มาก	11
7. ฉันรับรู้ว่าการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของตนเองสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนได้	3.41	0.93	ปานกลาง	14
8. ฉันเห็นว่าการบริโภคของคนในสังคมมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์โลกปัจจุบัน	4.00	0.82	มาก	6
9. ฉันรับรู้ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน	4.13	0.82	มาก	3
10. ฉันหลีกเลี่ยงการกระทำเชิงลบที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ไม้ทิ้งขยะ ไม่ปล่อยน้ำเน่าเสีย เป็นต้น	4.20	0.85	มาก	1
11. ฉันสังเกตพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีต่อสถานการณ์หรือปัญหาในสังคม	3.79	0.85	มาก	9
12. ฉันพบว่าผู้คนพยายามแก้ปัญหาที่มีต่อสถานการณ์ปัญหาในสังคมและวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.59	0.85	มาก	12
13. ฉันเข้าใจว่าทุกคนมีความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติทางสังคมที่แตกต่างกันแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้	3.92	0.85	มาก	8
14. ฉันรับฟังแนวคิดและมุมมองที่หลากหลายเพื่อสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผล	4.17	0.79	มาก	2

ตารางที่ 6 (ต่อ)

จิตสำนึกทางสังคม	M	S.D.	แปลผล	ลำดับ ที่
การสะท้อนตนเอง	3.86	0.83	มาก	2
1. ฉันเห็นว่าพฤติกรรมของตนเองได้รับอิทธิพลมาจากคนใกล้ตัว เช่น พ่อแม่ เพื่อนสนิท	3.93	0.87	มาก	6
2. ฉันรู้ว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมส่งผลให้ฉันมีนิสัยและค่านิยมเฉพาะตัว	3.89	0.83	มาก	8
3. ฉันคิดว่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในพื้นที่ที่ฉันอาศัยอยู่ส่งผลให้ฉันมีค่านิยมที่เหมือนและ/หรือแตกต่างจากคนบางกลุ่ม	3.70	0.87	มาก	11
4. ฉันเห็นว่าเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมาส่งผลให้การดำเนินชีวิตฉันเปลี่ยนแปลงไป	3.90	0.86	มาก	7
5. ความเชื่อ ค่านิยม และศาสนาส่งผลให้ฉันและคนในสังคมมีทัศนคติและความคิดที่แตกต่างกัน	3.89	0.80	มาก	8
6. ถิ่นที่อยู่อาศัยส่งผลต่อวิถีชีวิตของฉันในปัจจุบัน	3.63	0.90	มาก	13
7. สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจทำให้ฉันต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง	3.79	0.82	มาก	10
8. ฉันเรียนรู้จากความผิดพลาดของตนเองแล้วใช้เป็นแนวทางแก้ไขและป้องกันมิให้เกิดปัญหา	4.01	0.80	มาก	1
9. ฉันใคร่ครวญการกระทำของตนเองที่ส่งผลให้ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติในอนาคต	3.68	0.82	มาก	12
10. ฉันตระหนักถึงผลการกระทำของตนเองในปัจจุบันที่จะส่งผลไปถึงอนาคต	3.94	0.82	มาก	5
11. หากฉันได้รับการปฏิบัติที่แตกต่าง ฉันแสดงอารมณ์ที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้สถานการณ์ตึงเครียด	3.81	0.80	มาก	9
12. เมื่อฉันรับฟังความเห็นที่แตกต่าง ฉันจะทบทวนแนวคิดและพฤติกรรมของตนเอง	3.98	0.79	มาก	3
13. เมื่อฉันอยู่ร่วมกับคนในสังคม ฉันจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดและทำความเข้าใจเพื่อการอยู่ร่วมกัน	3.99	0.79	มาก	2
14. เมื่อฉันพบว่าแนวคิดและพฤติกรรมบางอย่างของตนเองไม่เหมาะสม ฉันจะเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดและพฤติกรรมให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข	3.95	0.82	มาก	4

ตารางที่ 6 (ต่อ)

จิตสำนึกทางสังคม	M	S.D.	แปลผล	ลำดับ ที่
การมีส่วนร่วม	3.53	0.83	มาก	3
1. ฉันศึกษาปัญหาและความต้องการของสังคม	3.51	0.79	มาก	7
2. ฉันมีความสนใจเกี่ยวกับข้อมูลการดำเนินงานขององค์กร ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสังคม	3.37	0.82	ปานกลาง	14
3. ฉันจะสนับสนุนแนวคิดในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชนที่ตนเองเห็นพ้องด้วย	3.64	0.80	มาก	4
4. เมื่อต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นฉันจะรับฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่นและเคารพการตัดสินใจของสมาชิกในกลุ่ม	4.00	0.81	มาก	1
5. ฉันรับฟังความคิดเห็นถึงปัญหาสังคมและการเมืองพร้อม แสดงความคิดเห็นโต้ตอบอย่างใส่ใจ	3.73	0.82	มาก	2
6. ฉันจะติดตามการดำเนินงานการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของ หน่วยงานในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	3.34	0.86	ปานกลาง	15
7. ฉันติดตามข่าวสาร นโยบาย กิจกรรมทางสังคมของ รัฐบาล เช่น ติดตามผลการดำเนินงานแก้ปัญหาสังคม การ ออกนโยบายเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นต้น	3.42	0.86	ปานกลาง	11
8. ฉันเต็มใจให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	3.53	0.86	มาก	6
9. หากฉันพบเห็นผู้กระทำความผิดกฎหมาย ฉันจะแจ้ง เจ้าหน้าที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้รับทราบ	3.69	0.82	มาก	3
10. ฉันแลกเปลี่ยนมุมมองทางเศรษฐกิจกับผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับ การใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	3.47	0.83	ปานกลาง	9
11. ถ้ามีกิจกรรมการพัฒนาอาชีพที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ชุมชน ฉันจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ	3.48	0.83	ปานกลาง	8
12. หากมีโอกาส ฉันจะเสนอแนวทางในการพัฒนา เศรษฐกิจ เช่น ฉันแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงหรือ พัฒนาสินค้าภายในชุมชน เป็นต้น	3.46	0.86	ปานกลาง	10
13. ฉันพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจในบริบทที่ตนเองสามารถช่วยเหลือได้	3.57	0.86	มาก	5
14. ฉันเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม	3.40	0.83	ปานกลาง	12
15. ฉันสนับสนุนเงินหรือสิ่งของเพื่อช่วยเหลือการ ดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.38	0.85	ปานกลาง	13
16. ฉันร่วมแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.46	0.83	ปานกลาง	10

ตารางที่ 6 (ต่อ)

จิตสำนึกทางสังคม	M	S.D.	แปลผล	ลำดับ ที่
การร่วมมือ	3.37	0.83	ปานกลาง	5
1. ฉันเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมเกิดการ พัฒนา	3.54	0.82	มาก	1
2. ฉันเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์สร้าง ความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม	3.42	0.84	ปานกลาง	5
3. ฉันสนทนาร่วมกับผู้อื่นถึงแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม	3.53	0.79	มาก	2
4. ฉันแบ่งปันข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ	3.31	0.82	ปานกลาง	9
5. เมื่อฉันหรือบุคคลที่รู้จักไม่ได้รับความเป็นธรรม ฉันจะ สืบค้นหาสาเหตุของปัญหาและติดต่อประสานงานกับผู้ที่ เกี่ยวข้อง	3.53	0.86	มาก	2
6. ฉันมีส่วนร่วมในการค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาความไม่ เป็นธรรมทางสังคมร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง	3.35	0.81	ปานกลาง	8
7. ฉันติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน เป็นต้น เพื่อติดตามแนวทางการแก้ไขปัญหารัฐ	3.12	0.87	ปานกลาง	12
8. ฉันแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาทางสังคมร่วมกับ ผู้อื่น	3.43	0.81	ปานกลาง	4
9. ฉันนำแนวคิดทางศาสนามาเป็นหลักในการกำหนดแบบ แผนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้น	3.21	0.82	ปานกลาง	11
10. ฉันนำแบบแผนในการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดจากการ พัฒนาร่วมกับผู้อื่นมาปฏิบัติ	3.40	0.80	ปานกลาง	6
11. ฉันวางแผนสร้างกิจกรรมร่วมกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริม และอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย	3.26	0.82	ปานกลาง	10
12. ฉันแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่นด้วยหลักเหตุผลเพื่อหาข้อ ยุติในการแก้ไขปัญหาทางสิ่งแวดล้อม	3.47	0.83	ปานกลาง	3
13. ฉันกำหนดกติการ่วมกับผู้อื่นเพื่อปรับปรุงและพัฒนา แนวทางในการแก้ไขปัญหาระยะยาวและสิ่งแวดล้อม	3.36	0.81	ปานกลาง	7
14. ฉันเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม	3.31	0.86	ปานกลาง	9

ตารางที่ 6 (ต่อ)

จิตสำนึกทางสังคม	M	S.D.	แปลผล	ลำดับ ที่
การเป็นกระบอกเสียง	3.40	0.82	ปานกลาง	4
1. ฉันรักษาสาธารณสมบัติและทำให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของการใช้สาธารณสมบัติร่วมกัน	3.61	0.85	มาก	1
2. เมื่อฉันพบเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ฉันจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น	3.45	0.80	ปานกลาง	4
3. ฉันชักชวนให้ผู้อื่นร่วมมือกันเพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม	3.45	0.81	ปานกลาง	4
4. ฉันแสดงออกเพื่อกระตุ้นให้ผู้คนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี เช่น รณรงค์การทิ้งขยะ นำเสนอผลกระทบของการไม่ปฏิบัติตนตามกฎหมาย เป็นต้น	3.49	0.83	ปานกลาง	3
5. ฉันแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือกระทำการที่ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสม	3.54	0.83	มาก	2
6. ฉันแสดงวิธีการแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในบริบทที่ตนเองสามารถทำได้ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้อื่นกระทำตาม	3.45	0.79	ปานกลาง	4
7. ฉันพูดถึงปัญหาสังคมเพื่อให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของปัญหาที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน	3.44	0.80	ปานกลาง	5
8. ฉันสร้างแรงผลักดันเพื่อให้คนในสังคมแสดงออกเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาทางสังคม	3.33	0.81	ปานกลาง	7
9. ฉันเผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่คนในสังคม	3.31	0.79	ปานกลาง	8
10. ฉันเป็นกระบอกเสียงให้คนในสังคมได้ติดตามกระบวนการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ของรัฐด้วยวิธีการที่เหมาะสม	3.22	0.80	ปานกลาง	11
11. ฉันแจ้งปัญหาหรือนำเสนอความต้องการในชุมชนเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมหาแนวทางแก้ไขหรือพัฒนาชุมชน	3.24	0.83	ปานกลาง	9
12. ฉันแจ้งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากภาครัฐให้แก่ผู้อื่น เพื่อให้เขามีข้อมูลที่ช่วยในการทำความเข้าใจถึงปัญหาและแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.23	0.85	ปานกลาง	10
13. ฉันแสดงออกถึงการสนับสนุนแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการต่าง ๆ	3.43	0.87	ปานกลาง	6
ภาพรวม	3.61	0.83	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีจิตสำนึกทางสังคมภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 3.61$, $S.D. = 0.83$) โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การฝังตัว ($M = 3.87$, $S.D. = 0.84$) การสะท้อนตนเอง ($M = 3.86$, $S.D. = 0.83$) และการมีส่วนร่วม ($M = 3.53$, $S.D. = 0.83$) ในส่วนของระดับจิตสำนึกทางสังคมที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเป็นกระบอกเสียง ($M = 3.37$, $S.D. = 0.83$) และการร่วมมือ ($M = 3.40$, $S.D. = 0.82$) ตามลำดับ โดยสามารถสรุปจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายออกเป็น 5 ระดับดังต่อไปนี้

1. การฝังตัว นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นพฤติกรรมฉันรับรู้ว่าการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของตนเองสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนได้ ($M = 3.41$, $S.D. = 0.93$) นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

2. การสะท้อนตนเอง นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ ฉันเรียนรู้จากความผิดพลาดของตนเองแล้วใช้เป็นแนวทางแก้ไขและป้องกันมิให้เกิดปัญหา ($M = 4.01$, $S.D. = 0.80$) เมื่อฉันอยู่ร่วมกับคนในสังคม ฉันจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดและทำความเข้าใจเพื่อการอยู่ร่วมกัน ($M = 3.99$, $S.D. = 0.79$) และเมื่อฉันรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ฉันจะทบทวนแนวคิดและพฤติกรรมของตนเอง ($M = 3.98$, $S.D. = 0.79$) ตามลำดับ

3. การมีส่วนร่วม นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก คือ เมื่อต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นฉันจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพการตัดสินใจของสมาชิกในกลุ่ม ($M = 4.00$, $S.D. = 0.81$) ฉันรับฟังความคิดเห็นถึงปัญหาสังคมและการเมืองพร้อมแสดงความคิดเห็นโต้ตอบอย่างใสใจ ($M = 3.73$, $S.D. = 0.82$) และหากฉันพบเห็นผู้กระทำความผิดกฎหมาย ฉันจะแจ้งเจ้าหน้าที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้รับทราบ ($M = 3.69$, $S.D. = 0.82$) ตามลำดับ

4. การร่วมมือ นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นพฤติกรรมฉันเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมเกิดการพัฒนา ($M = 3.54$, $S.D. = 0.82$) ฉันสนทนาร่วมกับผู้อื่นถึงแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคม ($M = 3.53$, $S.D. = 0.79$) และเมื่อฉันหรือบุคคลที่รู้จักไม่ได้รับความเป็นธรรม ฉันจะสืบค้นสาเหตุของปัญหาและติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ($M = 3.53$, $S.D. = 0.86$) ที่นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมาก

5. การเป็นกระบอกเสียง นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นพฤติกรรมฉันรักษาสาธารณสมบัติและทำให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของการใช้สาธารณสมบัติร่วมกัน ($M = 3.61$, $S.D. = 0.85$) และฉันแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือกระทำการที่ถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสม ($M = 3.54$, $S.D. = 0.83$) นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมาก

จากการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดสามารถเห็นได้ว่าในแต่ละระดับมีความแตกต่างกันและข้อคำถามมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระหว่าง 0.79-0.90 ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์จิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยวิเคราะห์เพศและแยกตามขนาดของโรงเรียนเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับเพศและขนาดของโรงเรียนด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน ปรากฏผลดังนี้

ผลการวิเคราะห์จิตสำนึกทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 473 คน พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงจำนวน 285 คนและเพศชายจำนวน 188 คนโดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนโดยใช้ Independent Samples t-test ตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์จิตสำนึกทางสังคมในภาพรวมเปรียบเทียบเพศหญิงและเพศชาย

การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม	จิตสำนึกทางสังคม				
	n	M	S.D.	t	Sig.
เพศหญิง	285	3.52	0.49	-1.262*	.208
เพศชาย	188	3.46	0.49		

หมายเหตุ * $p < .05$

จากตารางที่ 7 พบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของจิตสำนึกทางสังคมในภาพรวมระหว่างเพศด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่า กลุ่มเพศหญิงและเพศชายมีค่าเฉลี่ยของจิตสำนึกทางสังคมภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ($t = -1.262$, Sig = .208)

ผลการวิเคราะห์จิตสำนึกทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 473 คน พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างมาจากขนาดโรงเรียน 4 ขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 91 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 126 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 127 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 129 คน โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนจิตสำนึกทางสังคม ตามตารางที่ 8

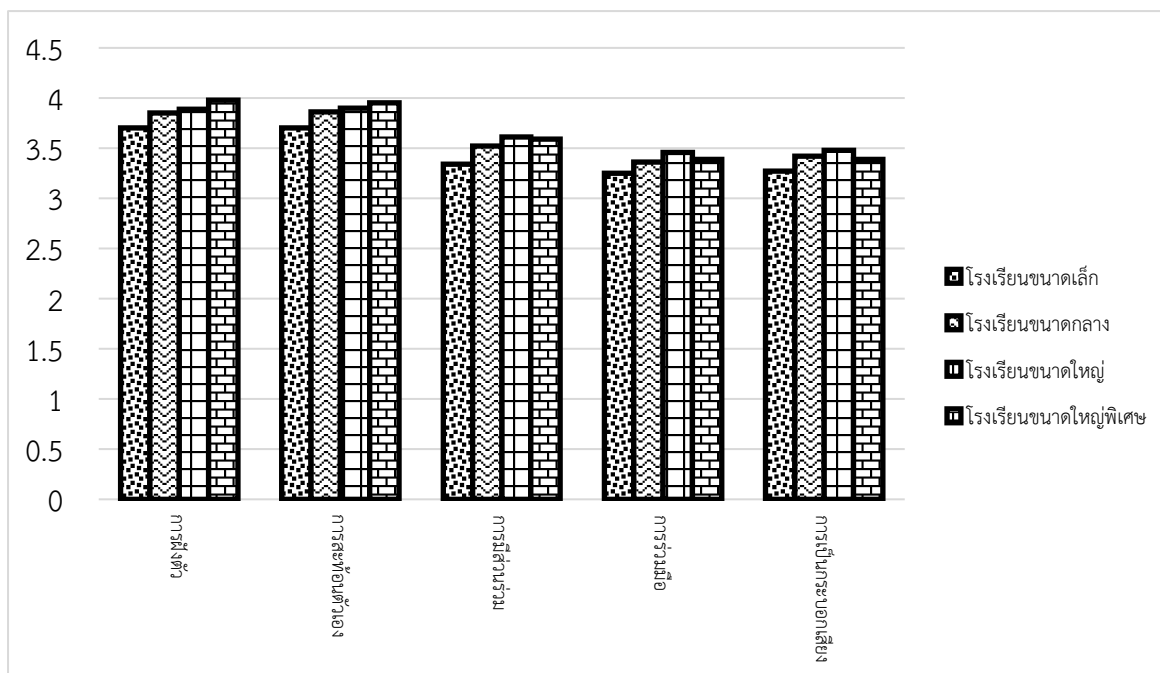

ตารางที่ 8 ผลวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนจิตสำนึกทางสังคมกับขนาดโรงเรียน

จิตสำนึกทางสังคม	โรงเรียนขนาดเล็ก		โรงเรียนขนาดกลาง		โรงเรียนขนาดใหญ่		F	P	การเปรียบเทียบรายคู่	
	M ₁	S.D. ₁	M ₂	S.D. ₂	M ₃	S.D. ₃				M ₄
การฝังตัว	3.70	0.52	3.85	0.52	3.89	0.52	3.98	5.341*	.001	โรงเรียนขนาดใหญ่ > โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ > โรงเรียนขนาดเล็ก
การสะท้อนตนเอง	3.70	0.57	3.86	0.56	3.90	0.59		3.972*	.008	โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ > โรงเรียนขนาดเล็ก
การมีส่วนร่วม	3.34	0.56	3.52	0.56	3.61	0.61		4.889*	.002	โรงเรียนขนาดใหญ่ > โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ > โรงเรียนขนาดเล็ก
การร่วมมือ	3.25	0.63	3.36	0.60	3.46	0.67		2.128*	.096	ไม่แตกต่างกัน
การเป็นกระบอกเสียง	3.27	0.62	3.42	0.63	3.48	0.64		1.994*	.114	ไม่แตกต่างกัน
ภาพรวม	3.45	0.49	3.60	0.48	3.67	0.54		4.284*	.005	โรงเรียนขนาดใหญ่ > โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ > โรงเรียนขนาดเล็ก

หมายเหตุ *p < .05

รูปภาพที่ 3 แผนภูมิเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยจิตสำนึกทางสังคมกับขนาดโรงเรียน

จากตารางที่ 8 และภาพที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของจิตสำนึกทางสังคมระหว่างขนาดโรงเรียนด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า จิตสำนึกทางสังคมในภาพรวมของขนาดโรงเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อพิจารณาแต่ละระดับจิตสำนึกทางสังคม พบว่า ระดับการฟังตัวโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกทางสังคมระดับการฟังตัวสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ระดับการสะท้อนตนเองโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกทางสังคมระดับการสะท้อนตนเองสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และการมีส่วนร่วมโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกทางสังคมระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก แต่จิตสำนึกทางสังคมระดับการร่วมมือและการเป็นกระบอกเสียงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการวิจัยเชิงบรรยายและใช้วิธีการศึกษาแบบสำรวจ มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) เพื่อศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ทั้งนี้ การวิจัยในครั้งนี้จะต้องใช้กลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดจำนวน 400 คน และเพื่อให้อัตราการตอบกลับเป็นไปตามการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงได้ส่งแบบสอบถามไปจำนวน 480 ฉบับ และได้ตอบกลับคืนมาจำนวน 473 ฉบับ

กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านจิตสำนึกทางสังคมหรือผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษา จำนวน 7 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพด้วยวิธีการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ระยะที่ 2 การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 473 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์จิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามแนวคิดของ Schlitz, Vieten and Miller ร่วมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ทั้ง 5 ระดับโดยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพด้วยวิธีการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งใช้ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าความถี่ในการคำนวณ

2. การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาทำวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน Independent Samples t-test และ One-way ANOVA กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมระดับการฝังตัวจำนวน 8 ตัวชี้วัด ระดับ

การสะท้อนตนเองจำนวน 14 ตัวชี้วัด ระดับการมีส่วนร่วมจำนวน 8 ตัวชี้วัด ระดับการร่วมมือจำนวน 8 ตัวชี้วัด และระดับการเป็นกระบอกเสียงจำนวน 5 ตัวชี้วัด

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในเกณฑ์มาก

เมื่อพิจารณาตามระดับจิตสำนึกทางสังคม พบว่า จิตสำนึกทางสังคมที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การฝังตัว การสะท้อนตนเอง และการมีส่วนร่วมตามลำดับ และจิตสำนึกทางสังคมที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเป็นกระบอกเสียงและการร่วมมือตามลำดับ

โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างของเพศหญิงและเพศชาย พบว่า ค่าเฉลี่ยจิตสำนึกทางสังคมไม่แตกต่างกันและเมื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกทางสังคมแยกตามขนาดโรงเรียน พบว่า จิตสำนึกทางสังคมในภาพรวมโรงเรียนขนาดเล็กมีความแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ เมื่อวิเคราะห์แต่ละระดับจิตสำนึกทางสังคม พบว่า การฝังตัว การสะท้อนตนเอง และการมีส่วนร่วมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีความแตกต่างกัน แต่ในด้านของการร่วมมือและการเป็นกระบอกเสียงไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลโดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่า ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2560 สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายทั้ง 5 ระดับซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อันเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะบุคคลและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มสังคม สามารถปรับตัวตามสภาพแวดล้อม และจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่ามากที่สุด นอกจากนี้วิชาสังคมศึกษายังมีการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ นำไปสู่การเกิด

เข้าใจในตนเองและผู้อื่น การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความอดทน อดกลั้น มีคุณธรรม ยอมรับความแตกต่างในสังคม สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและเป็นพลเมืองดีของชาติและสังคมโลก

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระบุคุณภาพผู้เรียนไว้ว่า หลังจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เรียนจะมีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้นส่งผลให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถเลือกปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ มีค่านิยมอันพึงประสงค์โดยที่ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งผู้เรียนมีศักยภาพเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตามความประสงค์ของผู้เรียนซึ่งผู้เรียนจะมีความรู้ในด้านภูมิปัญญาไทย ภูมิใจในความเป็นคนไทย และประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เลือกลงและตัดสินใจในการบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีนิสัยที่ดีในการบริโภคทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติมุ่งสร้างประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม มีความรู้ความสามารถในการชี้นำตนเอง แสวงหาความรู้ และจัดการเรียนรู้ของตนเองได้ตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1-3) และจุดเน้นของการพัฒนาพลเมืองไทยที่ระบุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) อันเป็นที่มาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังคงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญอันจำเป็นเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนและแก้ไขจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรม มีความรอบรู้อย่างเท่าทัน พัฒนาร่างกาย สติปัญญา ศีลธรรม และอารมณ์ให้พลเมืองรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่สังคมที่มีความรอบรู้รอบด้าน โดยแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ต้องการให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นมีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ สามารถพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างสมรรถนะในการใช้ทักษะชีวิตซึ่งอันเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างบุคคลจนนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ผู้เรียนสามารถนำทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้นั้นไปแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการจัดการความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ทำให้เยาวชนสามารถปรับตัวให้ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์และสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้เรียนสามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่

พึงประสงค์ซึ่งส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 7) ซึ่งเป็นการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในวิชาสังคมศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่ได้ทำการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญคือ การพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพซึ่งยุทธศาสตร์ชาติในด้านความมั่นคงมีใจความสำคัญอยู่ตอนหนึ่งที่ระบุไว้ว่า “สังคมต้องมีความเข้มแข็ง สามัคคี โปร่งใส และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันพร้อมที่จะร่วมแก้ไขปัญหาของชาติมีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เข้าใจปัญหาสำคัญของสังคม มีความรักความสามัคคี ทรชนก และเห็นความสำคัญกับความมั่นคงของชาติ พร้อมเข้ามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ” (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 1-13) นักเรียนจึงได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมในการอยู่ร่วมกันในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย รัตนทองคำ (2550: 4) ที่กล่าวไว้ว่า เขาชนตั้งแต่อายุ 12 ปีจนถึงอายุ 18 ปีส่วนใหญ่จะมีการพัฒนาทั้งด้านกายและอารมณ์จนถึงขั้นสูงสุด สิ่งที่ได้เรียนรู้มากที่สุดในช่วงวัยรุ่นนี้ก็คือ ทางด้านอารมณ์และสังคมไม่ใช่ทางสติปัญญา นับว่าเป็นความสนใจที่มีมากเป็นพิเศษสำหรับเด็กวัยนี้ซึ่งการพัฒนาของเด็กวัยนี้ในด้านความต้องการและความรับผิดชอบในสังคมจะเป็นในลักษณะในด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อชุมชน ศาสนา และประเทศชาติโดยในทางจิตวิทยานั้นถือว่า การรับผิดชอบต่อสังคมนั้นได้มีการพัฒนามาตั้งแต่เด็กเล็กโดยเด็กจะมีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อบ้านตนเองจากนั้นค่อย ๆ ขยายขอบเขตความรับผิดชอบต่อชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคมในที่สุด ครั้นพอถึงวัยรุ่นตอนปลายนั้นความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมจะขยายขอบเขตไปจนถึงประเทศชาติ ตัวอย่างเช่น การรวมพลังของนักเรียนนิสิตนักศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ เป็นต้น ในการจัดการศึกษาโรงเรียนอาจมีส่วนร่วมช่วยสร้างพัฒนาการด้านความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมได้ อาทิ เปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเอง ให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ฝึกอบรมให้มีความรักในชุมชน สังคม และประเทศชาติ เป็นต้นจึงทำให้เยาวชนมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมาก

จากการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายแต่ละระดับพบว่า การฝังตัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด อาจเนื่องมาจากการวางแผนหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานที่เน้นในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ

เกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม รวมไปถึงการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อที่จะแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสอดคล้องและการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 6-7) และรวมไปถึงกระบวนการพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ของ Kohlberg (1958) (อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2551: 6) ที่อาจส่งผลต่อจิตสำนึกทางสังคมระดับการฝังตัวโดยระบุว่าช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไปเป็นระดับที่ได้ก็จะมี การแสดงพฤติกรรมที่เกิดจากการใช้วิจารณญาณของตนเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจปฏิบัติ โดยปราศจากอิทธิพลของบุคคลและสิ่งแวดล้อมในสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องและเด็กจะมีหลักการ มีเหตุผล และเคารพตนเอง เด็กจะเน้นในเรื่องที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับและปฏิบัติโดยคำนึงถึงสิทธิของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญซึ่งเป็นหนึ่งในจิตสำนึกทางสังคมที่สามารถนำมาใช้อธิบายถึงการมีจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งมีพัฒนาการอยู่ในระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ทางสังคม (Post-conventional Level) เป็นระดับที่บุคคลเริ่มคำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น มีความเป็นหลักการ มีเหตุผลเคารพตนเองและผู้อื่น โดยที่พฤติกรรมเหล่านั้นไม่ได้เกิดจากอิทธิพลทางสังคมแต่เกิดจากการพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณในการตัดสินใจปฏิบัติของตนเองซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงการมีจิตสำนึกทางสังคม นอกจากพัฒนาการช่วงวัยที่ส่งผลต่อระดับการฝังตัว ยังรวมไปถึงการศึกษาที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในสังคม ยอมรับในความแตกต่างอันเป็นการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมในระดับการฝังตัวอีกด้วย

จิตสำนึกทางสังคมระดับการสะท้อนตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่สองซึ่งอาจเป็นผลมาจากแผนด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในยุคศาสตร์ชาติ 20 ปีที่มีการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉมในทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง รวมถึงความตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย และการปฏิรูประบบเสริมสร้างความรอบรู้และจิตสำนึกทางสุขภาพ พร้อมกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา การส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยสร้างความตระหนักให้เยาวชนรู้จักหน้าที่ของตนเอง การตรงต่อเวลา การยอมรับความหลากหลาย เน้นการพึ่งพาตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคม (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 29-31) จากการศึกษาส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ข้างต้นอาจ

เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมระดับการสะท้อนตนเอง และส่วนนี้อาจเกิดจากพัฒนาการเขาวนปัญญาของ Piaget (1970) (อ้างถึงใน Ojose, 2008: 26-28) ที่อธิบายขั้นของการคิดอย่างมีเหตุผลและอย่างเป็นทางการเป็นนามธรรม (Formal Operation Stage or Period of Formal Operation) ว่าเด็กที่มีอายุเกิน 12 ปีขึ้นไปจะสามารถคิดหาเหตุผลและเริ่มมีกระบวนการคิดแบบผู้ใหญ่ได้ สามารถเข้าใจถึงความเป็นนามธรรมและไม่ยึดติดตนเองเป็นศูนย์กลาง สามารถใช้เหตุผลและผลในการใช้ชีวิตได้ซึ่งครอบคลุมไปถึงช่วงอายุของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เป็นช่วงวัยที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีระบบ รู้จักใช้เหตุผล เข้าใจถึงบริบททางสังคมและมีการยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่นอันเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกทางสังคมที่พลเมืองสมควรมี ทั้งนี้จิตสำนึกทางสังคมระดับการสะท้อนตนเองสามารถพัฒนาได้ในระดับสูงขึ้น หากได้รับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับช่วงวัยของผู้เรียน ดังที่งานวิจัยของทิพย์พพร ดันติสุนทร (2556: 68-70) ได้กล่าวถึงการพัฒนาแนวทางการให้การศึกษาเพื่อการสร้างพลเมืองโดยอิงพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายว่าวัยของผู้เรียนที่มีอายุ 16 - 18 ปีในด้านความเข้าใจต่อการเมืองและประเทศของผู้เรียนในวัยนี้จะมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น ดังนั้นผู้เรียนจึงควรได้พัฒนาความตระหนักในฐานะพลเมืองมากยิ่งขึ้น ควรได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและสรุปความรู้เชื่อมโยงกับแนวคิดที่มีความเป็นนามธรรม ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้เชิงมนทัศน์เพื่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าโดยหาวิธีการโต้แย้งและแสดงทัศนะของตนเองอย่างมีเหตุผล รวมไปถึงการสร้างความเข้าใจและวิธีการติดตามตรวจสอบข้อมูล ข่าวสาร ทัศนะที่หลากหลาย และทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการประยุกต์ใช้ทักษะต่าง ๆ ในการแสดงออกในฐานะพลเมืองอย่างเป็นอิสระบนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย

จิตสำนึกทางสังคมระดับการมีส่วนร่วมตามการรับรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่อยู่ในระดับมากเป็นลำดับที่สาม สะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้จะมีส่วนร่วมในระดับมากแต่ยังคงมีพฤติกรรมบางข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของมูลนิธิเพื่อคนไทย (2557) ที่ทำการศึกษาในหัวข้อเสียงเยาวชนไทย เยาวชนที่มีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวมจากโครงการ “คนไทยมอนิเตอร์” สัมภาษณ์เด็กในช่วงอายุ 15 ปี - 24 ปี จากเยาวชนใน 21 จังหวัด จากการศึกษาพบว่า เยาวชนมีความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวมค่อนข้างจำกัด และเยาวชนมีความเข้าใจในหน้าที่ของพลเมืองดีไม่มากนัก และจำนวนมากกว่าร้อยละ 90 ของเยาวชนนั้นความหมายของ “ความดี” จำกัดอยู่กับเรื่องของ “น้ำใจ” ในด้านการมีส่วนร่วมเยาวชนยังคงมีความคิดที่พร้อมจะลงมือทำ แต่ยังไม่แน่ใจว่าสามารถทำได้ซึ่งเยาวชนแสดงออกถึงความพร้อมและความต้องการที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงและพัฒนาประเทศด้วยความหวังที่จะเห็นประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นในอนาคต แต่เชื่อว่าตนเองยังเด็กเกินไปที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และไม่ทราบว่าตนเองสามารถช่วยเปลี่ยนแปลงประเทศได้

อย่างไรบ้าง โดยเยาวชนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 97 กล่าวว่าตนเองยังไม่ได้ทำทุกอย่างที่สามารถทำได้เพื่อช่วยเปลี่ยนแปลงประเทศไทย ในส่วนของพฤติกรรมเมื่อต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นฉันจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพการตัดสินใจของสมาชิกในกลุ่ม ฉันรับฟังความคิดเห็นถึงปัญหาสังคมและการเมืองพร้อมแสดงความคิดเห็นโต้ตอบอย่างใส่ใจและหากฉันพบเห็นผู้กระทำความผิดกฎหมายฉันจะแจ้งเจ้าหน้าที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้รับทราบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามลำดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลได้สร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553–2561 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าด้วยการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองสำหรับเด็กและเยาวชน ข้อ 3 เน้นการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 ในรูปแบบกระบวนการกลุ่มและการฝึกฝนให้นักเรียนเกิดทักษะที่เป็นพื้นฐานของความเป็นพลเมือง การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ให้การเคารพผู้อื่นเสมอกับตน เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง การคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงปัญหาและเชื่อมโยงตนเองกับปัญหา สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นโดยแยกแยะข้อเท็จจริงได้ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม (คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี, 2553: 57-58)

จิตสำนึกทางสังคมระดับการร่วมมือตามการรับรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับสุดท้ายซึ่งถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมสำคัญในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมร่วมกันโดยพฤติกรรมที่ระบุว่าฉันติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน เป็นต้นเพื่อติดตามแนวทางการแก้ไขปัญหาของรัฐที่มีค่าน้อยที่สุด อาจเกิดจากปัจจัยภายนอกซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐศิริรินทร์ วงศ์กันท์ (2554: 112-113) ที่พบว่า เยาวชนบางส่วนที่เข้าร่วมกิจกรรมชาติจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบทำงานไม่จริงจัง ขาดความต่อเนื่อง สาเหตุมาจากเยาวชนไม่มีเวลาทำกิจกรรมหรือไม่เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งครอบครัวยังไม่สนับสนุนให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากต้องการให้เยาวชนมุ่งเน้นด้านการเรียนเป็นหลัก ไม่ต้องการให้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกเวลาเรียน ทำให้เยาวชนขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม ขาดโอกาสในการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองและไม่ได้รับการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของอ้อมฤดี วีระกะลัสและธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2555: 190) ที่พบว่า ในด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เพราะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเยาวชนที่ถูกคุมประพฤติซึ่งอาจมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตน้อยอาจแก้ไขปัญหาโดยไม่มีการประเมินถึงสาเหตุและผลกระทบของปัญหาอย่างรอบคอบไม่สามารถที่จะหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาได้เพราะขาดความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา เมื่อเกิดปัญหาพร้อมกันหลายอย่างจึงไม่สามารถที่จะเลือกจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ในด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า

พฤติกรรมดังกล่าวมีความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกทางสังคม การส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ Goldberg (2012: 105-110) จึงได้ทำการเสนอแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาาร่วมกันจากกิจกรรม “กลุ่มดาวแห่งจิตสำนึกทางสังคม” (Constellations of social conscience) เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกทางสังคม โดยเริ่มจากขั้นตอนนี้แรกจึงต้องให้มีการเข้าใจถึงบุคคลอื่นและทำการไตร่ตรองถึงค่านิยมของตนเอง ร่วมวิพากษ์วิจารณ์ แลกเปลี่ยนหรือสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน นำไปสู่ร่วมกันนำความคิดเห็นมาร่วมพิจารณาปัญหาและหาข้อสรุปที่เป็นไปได้ร่วมกันซึ่งในกิจกรรมสามารถพัฒนาจิตสำนึก สร้างการรับรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมาใช้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

จิตสำนึกทางสังคมระดับการเป็นกระบอกเสียงตามการรับรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่อยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับที่สี่ สอดคล้องกับเมธาวิ จำเนียร (2561: 61) ที่กล่าวว่าเยาวชนบางส่วนจะละเลยในเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมด้วยภาวะทางสังคมและการใช้เทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกในชีวิตมากจนเกินไป จึงควรได้รับการกระตุ้น การรณรงค์ให้คนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนตระหนักและมีคุณธรรมจริยธรรมข้อนี้ฝังอยู่ในจิตใต้สำนึก ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา และสื่อมวลชน ควรหันมาช่วยสนับสนุนบทบาทของกันและกัน ส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตสาธารณะผ่านการมีแกนนำเยาวชนเป็นผู้ขับเคลื่อน การวางแผนการทำงานเป็นขั้นตอน การใช้สื่อใหม่หรือสื่อออนไลน์ในการประสานการทำงาน ด้วยวิธีการสื่อสารเหล่านี้ อาจทำให้การรณรงค์การมีจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมประสบผลสำเร็จได้ไม่ยากนัก โดย Vieten Amorok และ Schlitz (2006: 917) กล่าวเสริมว่าหากสังคมใดมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับที่เหมาะสมจะส่งผลให้ในส่วนของบุคคลจะรับรู้ถึงความตระหนักอย่างชัดเจนถึงความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นหรือส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ในส่วนอื่น ๆ จะส่งผลให้เกิดอิทธิพลและทำให้โลกทัศน์เปลี่ยนจากโหมดที่มีตนเองเป็นศูนย์กลางมาเป็นโหมดที่ตนเองส่งเสริม แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจและมุ่งเน้นการบริการมากขึ้นพร้อมทั้งสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนหรือเป็นกระบอกเสียงที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้พฤติกรรมในระดับการเป็นกระบอกเสียงที่นักเรียนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ฉันทเป็นกระบอกเสียงให้คนในสังคมได้ติดตามกระบวนการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ของรัฐด้วยวิธีการที่เหมาะสม สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนให้ความสำคัญกับติดตามกระบวนการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ของรัฐน้อยซึ่งเป็นไปตามที่ศรีเรือน แก้วกังวาล (2553) ที่กล่าวว่า นักเรียนอยู่ในช่วงวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ที่กำลังแสวงหาความเป็นตัวของตัวเองและต้องเรียนรู้ปรับตัวกับการจัดการกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ จึงอาจมองตนเองว่ายังมีความสามารถในการเผชิญและแก้ไขปัญหา

ในชีวิตของตนได้ไม่ตีมากนักเมื่อเทียบกับวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และตระหนักถึงความสำคัญของบทบาท หน้าที่ของตนที่จะต้องมีส่วนร่วมในพัฒนาสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเพื่อพัฒนา ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

จากการวิเคราะห์จิตสำนึกทางสังคมในภาพรวม พบว่า เพศหญิงและเพศชายมีค่าเฉลี่ย จิตสำนึกทางสังคมไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mendrek (2015) ได้ทำการวิจัยในการ พิจารณาเพศและการศึกษาเพศที่มีความเกี่ยวข้องในระบบประสาท โดยงานวิจัย พบว่า ผู้ชายและ ผู้หญิงจะมีความเหมือนกันมากกว่าความแตกต่าง แท้จริงแล้วเพศชายและเพศหญิงมีความคล้ายคลึง อย่างสมเหตุสมผล ไม่ว่าจะเป็โครงสร้างสมองหรือการทำงานของกรรับรู้ การคิด วิเคราะห์รวมถึง ความเข้าใจในด้านสังคมและวัฒนธรรมทั้งเพศหญิงและเพศชายสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้นได้ อย่างง่ายดายเช่นเดียวกันและสอดคล้องกับ Council of Europe (2019: 32-40) ที่ได้ทำการสำรวจ เกี่ยวกับเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ (Exploring Gender and Gender Identity) ระบุว่า เพศหญิง และเพศชายสามารถสร้างแนวคิดในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม โดยเพศหญิงและเพศชายสามารถแสดงความคิดเห็น ตระหนักถึงปัญหาในสังคม และพร้อมที่จะเข้าไป มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเหมือนกัน ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าเพศสามารถระบุได้จากบุคลิกณ์ ภายนอกแต่แนวคิดหรือความคิดมีความไม่แตกต่างกัน

อนึ่ง ค่าเฉลี่ยในแต่ละระดับจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีข้อสังเกต ว่าจิตสำนึกทางสังคมระดับการฝังตัว จิตสำนึกทางสังคมระดับการสะท้อนตนเอง และจิตสำนึกทาง สังคมระดับการมีส่วนร่วม โรงเรียนขนาดเล็กมีความแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียน ขนาดใหญ่พิเศษซึ่งอาจเป็นผลมาจากความหลากหลายในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Grauer (2018) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเสมอภาคและความ หลากหลายในการเรียนเปรียบเทียบโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ในสหรัฐอเมริกาซึ่งพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่สามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลาย มีโปรแกรมการเรียนสอนที่สนองต่อความ ต้องการนักเรียนมากกว่า จึงทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนความคิดจากผู้คน สังคมขนาดใหญ่ที่มีความหลากหลายทางด้านสังคม เชื้อชาติ ศาสนาจนทำให้โรงเรียนขนาดใหญ่ สามารถสร้างสังคมที่ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในด้านสังคมที่แตกต่างได้ตีมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และงานวิจัยของ Stevenson (2006: 1-8) ที่ทำการศึกษความสัมพันธ์ของขนาดของโรงเรียนกับ ผลลัพธ์ของนักเรียนในรัฐเซาท์แคโรไลนายังพบว่า โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่มีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมไปถึงการศึกษาต่อในระดับสูง โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีทรัพยากรที่สามารถสร้างกิจกรรมในการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรม นอกหลักสูตรจึงทำให้นักเรียนมีแนวคิดและความภาคภูมิใจในตนเองและเพิ่มโอกาสของนักเรียนใน

การเรียนรู้และเติบโตซึ่งทั้งหมดนี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะ 3 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1.1 ผู้บริหารสามารถนำผลการวิจัยนำร่องนี้ไปพัฒนาต่อยอดในการจัดอบรมสัมมนา หรือแลกเปลี่ยนกับครูผู้สอนในรายวิชาสังคมศึกษาและรายวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจในการจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกทางสังคม

1.2 ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดนโยบายที่เสริมสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือชุมชนเพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

จากผลการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีจิตสำนึกทางสังคมในระดับการร่วมมือและระดับการเป็นกระบอกเสียงน้อยกว่าจิตสำนึกทางสังคมในระดับอื่น ดังนั้นครูสามารถออกแบบการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนานักเรียนให้มีจิตสำนึกทางสังคมในด้านดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นต่อไป เช่น การนำประเด็นทางสังคมที่มาจากให้นักเรียนร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขและสร้างพฤติกรรมด้านการเป็นต้นแบบเพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่การเป็นกระบอกเสียงในสังคม เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 จากผลการวิจัยที่พบว่าจิตสำนึกทางสังคมระดับการร่วมมือและระดับการเป็นกระบอกเสียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับปานกลาง การวิจัยครั้งต่อไปอาจจะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกทางสังคมของทั้ง 2 ระดับเพื่อหาความสอดคล้องของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.2 ควรมีการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการสอน วิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอันจะเป็นประโยชน์ต่อครูในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ปลูกฝังและพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2561). “ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580”.
- คณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี. (2553). ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ.
- ฐากร สิทธิโชค. (2564). ครูสังคมศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณปีที่ 21 ฉบับที่ 1: มกราคม - มิถุนายน 2564. หน้า 18-31.
- ฐิติมดี อพัทธนานนท์. (2561). โรงเรียนหล้าวัฒนธรรม: นโยบายการจัดการศึกษาของประเทศไทยในสังคมพหุวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2544). การพัฒนามาตรฐานศึกษาศาสตร์ตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทย.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2551). จิตพอเพียง : เครื่องมือวัดทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).
- เต็มเดือน ไกรเทพ. (2560). พฤติกรรมมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษากรณีเทศบาลตำบลหนองบัว อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 4 (หน้า 674 – 683). เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2556). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.
- นันทมนัส สังขพิทักษ์. (2552). การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์มหาบัณฑิต, สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- มัลลิกา บุณนาค. (2555). สถิติเพื่อการวิจัยและการตัดสินใจ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- มูลนิธิเพื่อคนไทย. (2557). เสียงเยาวชนไทย: เยาวชนที่มีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวม. สืบค้น 8 มิถุนายน 2565. ที่มา http://khonthaifoundation.org/wpcontent/files/6_Executive_Summary_Youth_Today_2557.pdf.
- เมธาวิ จำเนียร. (2561). การสื่อสารเพื่อรณรงค์การมีจิตสาธารณะของเยาวชน. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 35 (2): 49-63.
- รัฐศิริรินทร์ วังกานนท์. (2554). รายงานการศึกษาแนวทางการสร้างเสริมสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน. กรุงเทพฯ: สำนักแผนพัฒนาการเมือง สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาการวัดและประเมินผลการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเรื่อน แก้วก้างวาล. (2553). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และดิเรก ศรีสุโข. (2551). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสม สำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554).
- สมชาย รัตนทองคำ. (2556). เอกสารประกอบการสอน 475 759 การสอนทางกายภาพบำบัด. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมพร สุทัศน์ีย์. (2544). การทดสอบทางจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา. สืบค้น 21 มกราคม 2566. ที่มา <https://portal.bopp-obec.info/obec65/publicstat/report?AreaCode=00100001&schoolCode=>
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). การศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้น 30 มิถุนายน 2565. ที่มา <http://www.bps.moe.go.th/research/fulltext/Citizen.pdf>
- สุนันท์ ศลโกสุมและไพฑูรย์ โพธิสาร. (2561). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาศึกษา. บทความวิชาการ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ฉบับเสริมครบรอบ 12 ปี มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. หน้า 9-21.
- สุบิน ยุระรัช. (2022). ทำไมต้องลิเคิร์ต. บทความวิชาการวารสารนวัตกรรมและการจัดการ วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. หน้า 152-165.

- สุภัทรา ภูษิตรัตน์าวลี. (2547). ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม ของนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพฯ. สืบค้น 8 มิถุนายน 2565. ที่มา <https://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/436/3/Supattara.pdf>.
- สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับหลักประชาธิปไตยในสังคม. กรุงเทพฯ: สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. สืบค้น 8 มิถุนายน 2565. ที่มา <https://www.constitutionalcourt.or.th/=1476>.
- อ้อมฤดี วีระกะลัส และธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน. (2555). “ต้นทุนชีวิต ทักษะทางสังคม การมองโลกในแง่ดี และความเข้มแข็งในการมองโลกของเยาวชนชายที่ถูกคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติในสังกัดกรุงเทพมหานคร.” วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 38, 2: 179-195.

ภาษาอังกฤษ

- Alkayed, M. (2019). Social Consciousness in Three Short Stories Written by LeoTolstoy. *International Journal of Humanities, Philosophy and Language*, 2 (8), p.241-248.
- Anderson, F. (2017). *The Dynamic Phenomenology of Conscious, Occurrent Thinking: A First-Person Approach*. Retrieved June 16, 2022, from <https://shorturl.asia/cSdXa>.
- Aralovna, O. (2020). Philosophical Analysis of The Development of Social Consciousness. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt*, vol 17. p.5437-5442.
- ARITA, S. (2003). The Growth of The Korean Middle Class and its Social Consciousness. *The Developing Economies*, XLI-2 (June 2003): 201-220.
- Barbara J. Grosz, S. Kraus, David G., and Sanmay Das. (2002). The influence of social norms and social consciousness on intention reconciliation. *ICMAS-2000 Special Issue of Artificial Intelligence*, Elsevier, vol. 142. p.147-177.
- Burns, T. and Engdahl, E. (1998). The Social Construction of Consciousness. *Journal of Consciousness Studies*, p. 166 – 184.
- Cech, E. (2010). *Trained to Disengage? A Longitudinal Study of Social Consciousness and Public Engagement among Engineering Students*. University of California, San Diego: USA.
- Checkoway, B. (2011). "What is youth participation?" *Children and Youth Services Review*, Elsevier, vol. 33 (2), pages 340-345.
- Chomeya, R. (2010). Quality of Psychology Test Between Likert Scale 5 and 6 Points. *Journal of Social Sciences* 6. P.399-403.
- Cooley, H.C. (1907). *SOCIAL CONSCIOUSNESS*. *The American journal of Sociology*. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.journals.uchicago.edu>.
- Council of Europe. (2019). *Gender Matters A manual on addressing gender – based violence affecting young people*. Hungary.

- Goldberg, M. (2012). Social Conscience: The ability to reflect on deeply held opinions about social justice and sustainability. In *The handbook of sustainability literacy: Skills for a changing world*. p. 105-110.
- Grauer, S. (2018). Small Versus Large Schools: The Truth About Equity, Cost, and Diversity of Programming in Small and Large Schools. Retrieved June 22, 2023 from <https://magazine.communityworksinstitute.org/>.
- Harnecker, C. (2009). Workplace Democracy and Social Consciousness: A Study of Venezuelan Cooperatives. *Science & Society* vol.73, p.309-339.
- Hasson, D. and Arnetz, B. (2005). Validation and Findings Comparing VAS vs. Likert Scales for Psychosocial Measurements. *International Electronic Journal of Health Education*. p.178-192.
- Jacob, K. (2023). What Does It Mean To Have A Social Conscience Vs. Being Socially Conscious. Retrieved January 21, 2023, from <https://theconsciousvibe.com>.
- Jamwal, A and Jain, U. (2018). Relevance of Social Consciousness As An Integral Part of Life Skills In Indian Higher Education System. *The MIBM Research Journal*, Vol-6, p.92-99.
- Kotaro, K. (1970). *Shakai ishiki no Kozo* [Structure of social consciousness]. Shinyosha. Retrieved June 1, 2022, from <https://www.jstage.jst.go.jp>.
- Lameshow, S., Howmer, DW., Klar J. and Lwanga SK. (1990). *Adequacy of sample size in health studies*. West Sussex : John Wiley & Sons Ltd.
- Mendrek, A. (2015). Is It Important to Consider Sex and Gender in Neurocognitive Studies. *Frontiers in Psychiatry* Volume 6. Retrieved June 22, 2023, from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4451577/>.
- Miller, G.A. (2003). The cognitive revolution: A historical perspective. *Trends in Cognitive Sciences*, 7(3), p.141–144.
- Ojose, B. (2008). Applying Piaget's Theory of Cognitive Development to Mathematics Instruction. *The Mathematics Educator*, 1(18), p.26–30.
- Owens, W.T. & Nowell, L.S. (2001). More than just pictures: Using picture story books to broaden young learners' social consciousness. *Social Studies*, 92, 33-41.
- Pavlidis, P. (2015). Social consciousness, education and transformative activity. *Journal for Critical Education Policy Studies*. <http://www.jceps.com>.
- Robb, J. (2021). *Changemakers : Exploring Social Consciousness through Making and the Internet of Things*. thesis of Master of Arts in Education Faculty of Education. University of Ontario Institute of Technology.

- Schlitz, M., Vieten, C. and Miller, M. (2010). Worldview Transformation and the Development of Social Consciousness. *Journal of Consciousness Studies*, 17, p. 18–36.
- Schneider, S. (2010). Developing Socially Responsible Behaviour in Managers. *Journal of Corporate Citizenship*, Vol 39. p.21-40.
- Sivaji, K. (2020). Literature and Social Consciousness: A reflective study on the loss and longing in the literature of a post conflict community. PG & Research Department of English Conference proceedings, Bharathidasan Arts and Science College. Retrieved June 16, 2022, from <https://www.academia.edu>.
- Stevenson, K. (2006). School Size and Its Relationship to Student Outcomes and School Climate. National Clearinghouse for Educational Facilities. Retrieved June 22, 2023, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED495953.pdf>.
- Theodori, L. (2003). The Community Activeness–Consciousness Matrix. *Journal of Extension*. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.researchgate.net>.
- Toru, K. (2016). Social Mentality in Contemporary Japan: Quantitative Social Consciousness Studies. Retrieved May 31, 2022, from <https://ir.library.osakau.ac.jp>.
- Tyugashev, E.A. (2020). Forms Of Social Consciousness: Experience In System Typology. Federal state autonomous educational institution of higher education. Novosibirsk national research state university, Novosibirsk: Russia.
- Vazjulin, V.A. (1988). *Logika istorii (The Logic of History)*. Moscow: Izdatel'stvo MGU.
- Vieten, C., Amorok, T. & Schlitz, M. (2006). I to we: The role of consciousness transformation in compassion and altruism, *Zygon: Journal of Religion and Science*, 41 (4), pp. 917–931.
- Vlasova, I. (2021). Influence of digital technologies on the formation of social consciousness of students. Don State Technical University, 344002, Rostov-on Don, Russia. Retrieved May 22, 2022, from <https://www.e3sconferences.org>.
- Wilber, K. (1997). An integral theory of consciousness. *Journal of Consciousness Studies* 4 (1). p.71-92.

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับ
ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560

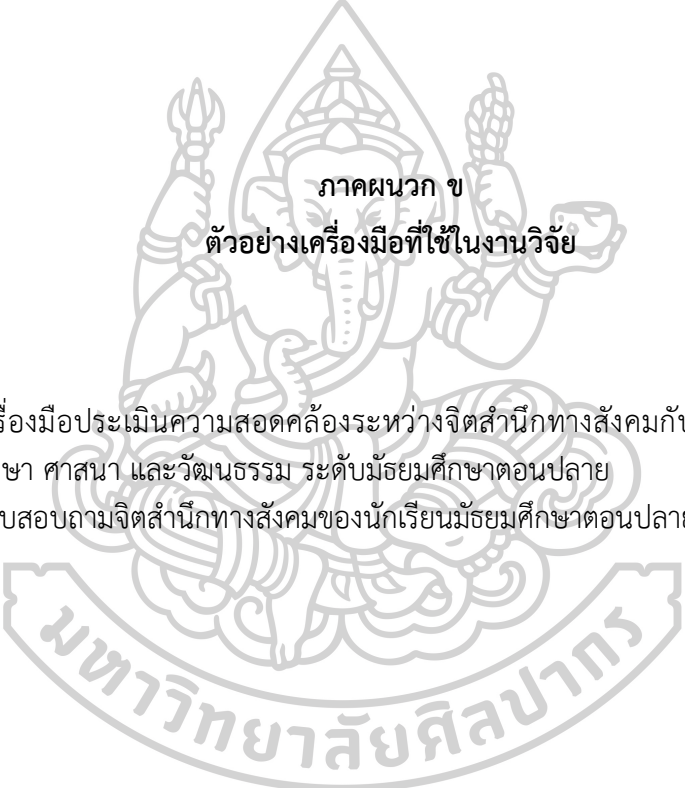
1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรวิชัย บุญส่ง	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยรัตน์ เมืองแก้ว	อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ	อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. อาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา	อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. นางสุณี คุณประดิษฐ์	ข้าราชการบำนาญ
อดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลพบุรี
6. นายอาริช วีรเจริญรุ่งเรือง	ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนนครนายกวิทยาคม
7. นายประพนธ์ สุ่มเมือง	ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนพัฒนานิคม

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม
การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรวิชัย บุญส่ง	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2. อาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา	อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. อาจารย์ปวีณาพัฒน์ วรพันธ์	อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ประกอบด้วย

1. เครื่องมือประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. แบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

(ตัวอย่าง)

แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 1 แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คำชี้แจง ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อความสอดคล้องระหว่างระดับจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยทำเครื่องหมาย (✓) ในช่องความถี่ที่เขียนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

- เกณฑ์การประเมินความสอดคล้องระหว่างระดับจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้
- 5 คะแนน หมายถึง มีความสอดคล้องอยู่ในระดับ มากที่สุด
 - 4 คะแนน หมายถึง มีความสอดคล้องอยู่ในระดับ มาก
 - 3 คะแนน หมายถึง มีความสอดคล้องอยู่ในระดับ ปานกลาง
 - 2 คะแนน หมายถึง มีความสอดคล้องอยู่ในระดับ น้อย
 - 1 คะแนน หมายถึง มีความสอดคล้องอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560)	ระดับความสอดคล้อง					ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	
1. ฝังตัว/หล่อหลอม (Embedded Social Consciousness) การรับรู้ของนักเรียนที่สะท้อนถึงผลกระทบของตนเองที่ส่งผลกระทบต่อคนรอบข้าง สามารถพิจารณาปฏิบัติริยาตอบสนองของบุคคลในสังคม ความเชื่อ ค่านิยม ที่ตนคิดทางสังคม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผลพร้อมยอมรับมุมมองที่หลากหลาย	<p>ส 1.1 ม.4-6/13 วิเคราะห์หลักธรรมในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/18 ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของค่านิยมจริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันของศาสนิกชนศาสนาต่าง ๆ เพื่อจัดความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/20 สวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญา หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>ส 2.1 ม.4-6/2 วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม</p>						

ระดับจิตสำนึกทางสังคม	ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับจิตสำนึกทางสังคมที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560)	ระดับความสอดคล้อง					ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	
2. การสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness) การสะท้อนประสบการณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคมของตนเองซึ่งเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขพฤติกรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมองเห็นและเรียนรู้ที่จะจัดการอคติและความรู้สึกของตนจนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างปกติสุข	<p>ส 1.1 ม.4-6/8 วิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/10 วิเคราะห์พระพุทธรูปศาสนานิกายในการฝึกตนไม่ให้ประมาท มุ่งประโยชน์และสันติภาพบุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p> <p>ส 1.1 ม.4-6/16 เชื่อมันต่อผลของการทำความดี ความซื่อสัตย์ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินกรหรือปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมายบทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์</p>						

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผลที่ได้จากงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคม เอื้อประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการวิเคราะห์ วางแผนการเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และเป็นแนวทางสำคัญสำหรับครูผู้สอนในการออกแบบปรับปรุง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ (checklist) จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 71 ข้อ

2. ขอความร่วมมือนักเรียนใช้ดุลยพินิจตอบคำถามตามความเป็นจริง เนื่องจากการแสดงความคิดเห็นในแต่ละข้อ ไม่มีคำตอบใดที่ ถูก หรือ ผิด และผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลการตอบของนักเรียนจะถูกปกปิดเป็นความลับ ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการเรียนของนักเรียน

3. หากนักเรียนมีความไม่สบายใจในการตอบแบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบแบบสอบถามโดยไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลใด ๆ และไม่ส่งผลต่อการเรียนของนักเรียน

4. ผลการตอบแบบสอบถามของนักเรียนจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งข้อมูลที่ได้จะถูกนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนา และส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม

5. ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือนักเรียนตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วนและโปรดส่งแบบสอบถามคืนผู้วิจัยเมื่อเสร็จสิ้นแล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือและเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

นางสาวอัมจิตร หมวดแร่

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับสถานภาพจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ 1.1 ชาย 1.2 หญิง

2. โรงเรียน.....

ตอนที่ 2 การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความที่เกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับลักษณะของนักเรียนมากที่สุดเพียงคำตอบเดียว

ระดับการปฏิบัติตามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีดังนี้

5 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมหรือการรับรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมหรือการรับรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก

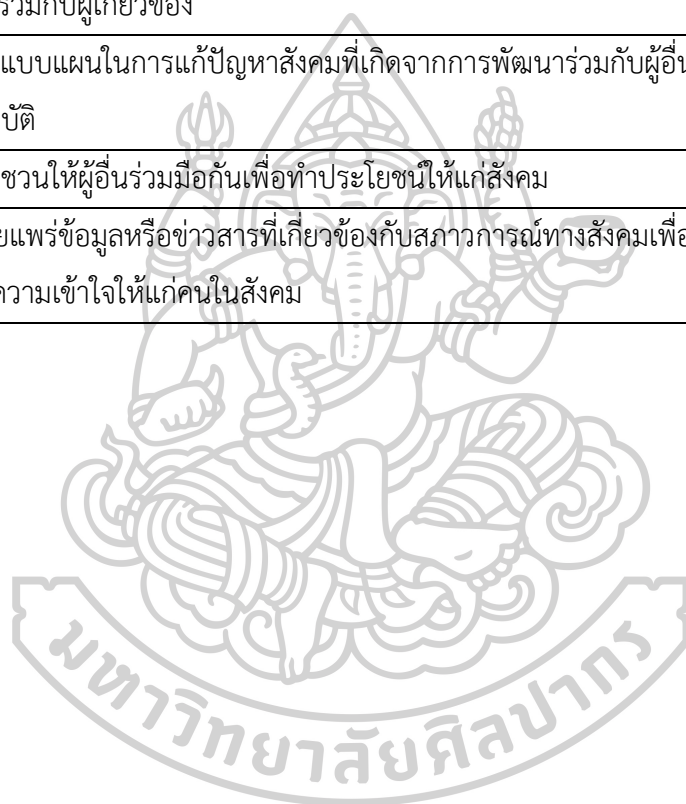
3 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมหรือการรับรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมหรือการรับรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมหรือการรับรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	ระดับจิตสำนึกทางสังคม				
		5	4	3	2	1
6	ฉันรับรู้ว่าการบริโภคของตนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากร ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง					
11	ฉันสังเกตปฏิกิริยาของคนในสังคมที่มีต่อสถานการณ์หรือปัญหาในสังคม					
16	ฉันรับรู้ว่าคุณภาพแวดล้อมทางสังคมส่งผลให้ฉันมีนิสัยและค่านิยมเฉพาะตัว					
24	ฉันตระหนักถึงผลการกระทำของตนเองในปัจจุบันที่จะส่งผลไปถึงอนาคต					

ข้อ	การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	ระดับจิตสำนึกทางสังคม				
		5	4	3	2	1
33	ฉันรับฟังความคิดเห็นถึงปัญหาสังคมและการเมืองพร้อมแสดงความ ความคิดเห็นโต้ตอบอย่างใส่ใจ					
36	ฉันเต็มใจให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ					
50	ฉันมีส่วนร่วมในการค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมทาง สังคมร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง					
54	ฉันนำแบบแผนในการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดจากการพัฒนาร่วมกับผู้อื่น มาปฏิบัติ					
61	ฉันชักชวนให้ผู้อื่นร่วมมือกันเพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม					
67	ฉันเผยแพร่ข้อมูลหรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมเพื่อ สร้างความเข้าใจให้แก่คนในสังคม					

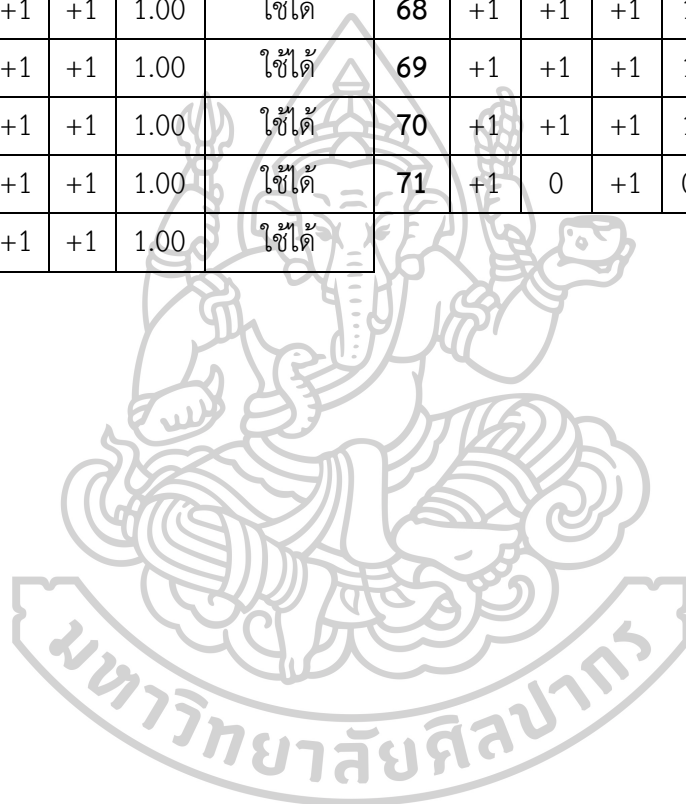

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์การประเมินแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	แปล ความหมาย	ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3				1	2	3		
1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	27	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	28	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	29	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	30	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	31	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	32	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
7	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้	33	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	34	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	35	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	36	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
11	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	37	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
12	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	38	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
13	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	39	0	+1	+1	0.67	ใช้ได้
14	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	40	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
15	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	41	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
16	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	42	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
17	0	+1	+1	0.67	ใช้ได้	43	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
18	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	44	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
19	0	+1	+1	0.67	ใช้ได้	45	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
20	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	46	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
21	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	47	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
22	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	48	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
23	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	49	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
24	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	50	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
25	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	51	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
26	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	52	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ชื่อ	ผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	แปล ความหมาย	ชื่อ	ผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	แปล ความหมาย
	1	2	3				1	2	3		
53	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้	63	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
54	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้	64	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
55	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	65	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
56	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	66	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
57	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	67	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
58	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	68	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
59	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	69	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
60	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	70	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
61	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้	71	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
62	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้						

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย					
ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
1	0.60	26	0.59	51	0.60
2	0.67	27	0.69	52	0.60
3	0.69	28	0.59	53	0.60
4	0.86	29	0.60	54	0.57
5	0.56	30	0.59	55	0.60
6	0.79	31	0.60	56	0.60
7	0.64	32	0.66	57	0.64
8	0.69	33	0.67	58	0.66
9	0.79	34	0.65	59	0.62
10	0.72	35	0.65	60	0.59
11	0.56	36	0.74	61	0.70
12	0.52	37	0.60	62	0.53
13	0.72	38	0.59	63	0.58
14	0.59	39	0.53	64	0.57
15	0.52	40	0.67	65	0.65
16	0.62	41	0.80	66	0.59
17	0.65	42	0.56	67	0.53
18	0.63	43	0.73	68	0.65
19	0.60	44	0.67	69	0.60
20	0.60	45	0.59	70	0.76
21	0.67	46	0.67	71	0.65
22	0.59	47	0.59		
23	0.66	48	0.60		
24	0.72	49	0.59		
25	0.60	50	0.56		
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.91					

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวอิมจิตร หมวดแร่
วัน เดือน ปี เกิด	20 มิถุนายน 2535
สถานที่เกิด	จังหวัดลพบุรี
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา 2558
ที่อยู่ปัจจุบัน	572 หมู่ที่ 3 ตำบลท่าหลวง อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี 15230
ผลงานตีพิมพ์	อิมจิตร หมวดแร่. (2564). บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) Teaching Social Studies Today. วารสารพัฒนาทักษะทางวิชาการอย่างยั่งยืน ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (ก.ย. - ธ.ค. 2564). อิมจิตร หมวดแร่, สุนทร อ่อนฤทธิ์ และชัยรัตน์ โตศิลา. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้อาเซียนศึกษาโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2565.
รางวัลที่ได้รับ	-

